

MLADIKA

Marec 2010
cena 4,00 €

Štev. 2-3

“Resnica vas bo osvobodila”

UVODNIK

»Naj slovenska beseda ohranja svoje sidro v Tržaškem zalivu«

Govor Vilme Purič

DARINKA KOZINC

Jaz, aleksandrinka

Literatura

Vloge SSO nikakor ni konec

INTERVJU Z DRAGOM ŠTOKO

„Resnica vas bo osvobodila“	1
Jaz, aleksandrinka	2
Vladimir Kos: Tiha postna popevka	5
»Naj slovenska beseda ohranja svoje sidro v Tržaškem zalivu«	6
Mogoče bi vas zanimalo zvedeti, da	7
Vloge Sveta slovenskih organizacij nikakor ni konec	8
Zapisnik 38. literarnega natečaja Mladike	11
Peter Merku: Moje življenje v Nemčiji (XVIII)	12
Aleksander Furlan: Vajeništvo v Trstu	14
Primož Sturman: Manjšina onkraj šengenskih zapornic (2)	17
Rozina Švent: Boris Pahor – priča in pričevalec našega časa	21
Pod črto	22
Nataša Stanič: Smrt na križu – brutalnost križanja v antičnem svetu	23
Ljubka Šorli: Izbrane pesmi	25
Renato Podberšič: Oljke in cvetna nedelja na Goriškem	28
Antena	30
Ocene:	
Knjige: E. Tommasi, Slovenska planinska transverzala (C. Velkovrh); Petdeset zvezkov sodobne avstrijske lirike v dunajski zbirki Podium porträt (L. Detela); Ob zadnji pesniški zbirki Pietra Zovatta (A. R.)	38
Knjižnica Dušana Černeta (92)	40

Na *platnicah*: Za smeh in dobro voljo; Listnica uprave; Pisma.

Priloga: Rast 01-2010

Uredništvo in uprava:
34133 Trst, Italija, ulica Donizetti 3
tel. 040-3480818; fax 040-633307

uprava@mladika.com
redakcija@mladika.com

Oblikovanje: Matej Susič

Izdaja: Mladika z.z o.z.

Registrirana pri trgovinski zbornici v Trstu dne 21.4.1999 pod številko 114276.
Vpisana v seznam ROC dne 15.10.2005 pod številko 11721.

Član USPI
(Zveze italijanskega
periodičnega tiska)

Reg. na sodišču v Trstu št.193 dne 6.4.1957

ISSN 1124 – 657X

Tisk: Graphart srl - Trst

Izhajanje revije podpira Urad Vlade RS za Slovence v zamejstvu in po svetu.

IZHAJA DESETKRAT V LETU LETO LIV.

*Vsem bralcem in prijateljem
doma in po svetu voščimo*

BLAGOSLOVLJENE VELIKONOČNE PRAZNIKE

*Uredništvo in uprava
Mladike*

SLIKA NA PLATNICI: *onkologinji, ustanoviteljici Slovenskega društva Hospic in publicistki dr. Metki Klevišar je bila v Peterlinovi dvorani 22. februarja dodeljena prva nagrada v spomin na tržaško šolnico, zgodovinarke in publicistko Nadjo Maganja Jevnikar (foto KROMA).*

UREDNIŠKI ODBOR: David Bandelj, Jadranka Cergol, Liljana Filipčič, Ivo Jevnikar, Marij Maver (odgovorni urednik), Saša Martelanc, Sergij Pahor, Mitja Petaros, Nadia Roncelli, Matjaž Rustja, Tomaž Simčič, Breda Susič, Neva Zaghet, Zora Tavčar, Evelina Umek in Ivan Žerjal.

SVET REVIJE: Lojzka Bratuž, Silvija Callin, Peter Černic, Marija Češčut, Danilo Čotar, Diomira Fabjan Bajc, Ivo Kerže, Lučka Kremžar De Luisa, Sara Magliacane, Peter Močnik, Aleksander Mužina, Milan Nemac, Adrijan Pahor, Štefan Pahor, Bruna Pertot, Marijan Pertot, Ivan Peterlin, Alojz Rebula, Peter Rustja, Ester Sferco, Marko Tavčar, Andrej Zaghet, Edvard Žerjal in člani uredniškega odbora.

“Resnica vas bo osvobodila”

V zvezi s tragedijami 20. stoletja, med katerimi zavzema judovski holokavst nedvomno prvo mesto, se večkrat pojavlja sintagma “absolutno zlo”. Občutek o “absolutnem zlu” je najbrž preveval tudi vse tiste, ki smo si – ob prvi obletnici grozljivega odkritja – ogledali kratki dokumentarec o grobišču v Hudi jami blizu Laškega, kjer je bilo junija leta 1945 umorjeno do zdaj še ne dokončno ugotovljeno število vrnjenih domobrancev in drugih ujetnikov, zaprtih v taborišču v Teharjah.

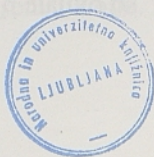
Še bolj kot odkritje posameznega grobišča – podobna odkritja se namreč v Sloveniji vrstijo kot na tekočem traku – našo zavest pretresa spoznanje, da so bila slovenska tla med vojno, zlasti pa neposredno po njej, prizorišče morije nepredstavljenih razsežnosti. To spoznanje nas ne more pustiti neprizadete. Težko si je predstavljati, da bi brez obračuna s to veliko tragedijo lahko mirno živeli naprej, kakor da se nič ni zgodilo.

Pa vendar se pod raznimi pretvezami dogaja ravno to. Še posebno težko se s to senčno stranjo naše polpretekle zgodovine soočamo na Primorskem, zlasti tostran državne meje. Razlogi tega odnosa so deloma podobni onim v osrednji Sloveniji, deloma pa odvisni od posebnih razmer, v katerih živimo. V prvi vrsti je tu dejstvo, da je bil boj proti nacifašizmu za večino naših ljudi tako absolutna prioriteta, da si vprašanja o naravi politične sile, ki je oblast prevzela ravno v imenu tega boja, nikoli ni postavila in si ga tudi ni pripravljena postaviti. Drugič, gre za vse prej kot neutemeljen strah pred stalnimi poskusi italijanske države, da bi z nevzdržnimi časovno-vzročnimi vzporedji povojne pomore na narodno mešanem obmejnem območju politično vnovčila v svoj prid ter tako zmanjšala ali celo izničila lastno odgovornost za tragedijo, ki se je v letih 1941-1945 odvijala v Sloveniji in v krajih ob njeni meji. Tretjič, gre tu za dejstvo, da smo se Slovenci za državno mejo še posebno množično oklenili prepričanja o odrešilni ideji komunizma in ji v mnogih primerih ostali zvesti do današnjih dni. Obračunati s Hudo jamo zato dejansko pomeni obračunati s sabo, kar pa ni lahko. V vsem zgoraj navedenem je najbrž vzrok za težave, ki jih imamo s sprejemanjem dokumentov, kakršen je na primer resolucija evropskega parlamenta z dne 2. aprila 2009 z obsodbo vseh totalitarizmov, vključno komunističnega. Je pa obenem tudi vzrok, kot je v pogumnem članku, objavljenem v Primorskem dnevniku 6. avgusta 2009, ugotovil Aljoša Fonda, da ne zmoremo »trezno in iskreno obravnavati dogodkov 20. stoletja in polpreteklo zgodovino«.

Edina pot iz zagate je, pogledati vsej resnici v obraz in iz tega potegniti ustrezne zaključke. “Resnica vas bo osvobodila”, beremo. Ob prizorih, kakršni so tisti iz Hude jame, izpade sleherna distinkcija, pa naj bo še tako utemeljena in ostroumna, kot nedopustno opravičevanje zla. Pometanje pod preprogo pa v zadnji konsekvenci ni v prid niti našim odnosom s sosedi. Le odkritje celotne resnice lahko prepreči manipuliranje z zgodovino in le dosledno zavračanje slehernega totalitarnega nasilja nam daje moralno moč, da prepričljivo zavrremo laži in potvorbe, ki nas ogrožajo od zunaj. Da je to res, dokazuje primer pisatelja Borisa Pahorja. Mar bi Pahor lahko z moralno avtoriteto, ki mu jo danes priznava tudi italijanska javnost, fašistični (in nacistični) totalitarizem postavil pred njegovo lastno odgovornost, če ne bi on sam, ko je bil čas za to, radikalno obračunal tudi s komunističnim totalitarizmom? Ne *Due volte no*, ampak *Tre volte no* je naslov njegove nedavno izšle avtobiografske knjige.

In nemara je ravno tisti trikratni brezpogojni “ne” edini ključ do pravilnega vrednotenja 20. stoletja.

Tomaz Simcic

Darinka Kozinc

Jaz, aleksandrinka

Prva nagrada za prozo na literarnem 38. natečaju revije Mladika

Običajen delavnik ob 9.20.

Vse je bilo natanko tako, kot je pustila. Odmaknjen stol, miza nastлана s papirji, na pol odprt predal omare v kotu. In pogled skozi okno na gola polja, ki so se pripravljala na zimo ter opekarniški dimnik v daljavi. Novembrska meglica se je leno vlekla preko njih in dajala slutiti bližino reke.

Pa vendar ni bilo več tako kot prej. Slutnja, ki jo je spremljala ponoči in podnevi, je dobila dokončno potrditev v papirju, ki ga je držala v rokah. Sesedla se ja na stol in ni odmaknila pogleda od meglic. Poznala je govorico letnih časov tam za oknom, leto za letom je sledila nežnemu zelenemu dihu pomladi, avgustovski lebdeči vročini, barviti jeseni in primorski zimi, ki je naravo odela v dolgočasne mrtve barve. Papir v rokah ji je povedal, da se bo poslovila od tega pogleda, te mize, te omare, svoje pisarne. Da so leta odšla, dolga leta, v mislih jih je preštevala, dvajset, ne, šestindvajset bo v decembru! Eno mlado življenje je podarila tovarni, ki se je v zadnjih letih zvijala v krčih privatizacije, šla iz rok v roke. In vsakič jo je bilo manj. Ljudje so odhajali, dvesto je bila številka, saj je vedela skoraj za vsakega od njih. Papirji so šli skozi njene roke. Težko je bilo gledati zgarane obraze, nekateri so se tolažili s tem, da imajo doma košček zemlje, nekateri so jokali, veliko se jih je prežgodaj upokojilo.

In z vsakim papirjem in z vsakim odhodom se je pripravljala tudi na lastni odhod. Vedela je, da bo moral priti. Mogoče z novim lastnikom, mogoče bo odšla sama. Toda kam? Ni imela kmetije, stanovala je v stanovanju, ki ga ji je zapustila mati, družine ni imela. Do upokojitve so jo čakala tri leta, še daleč do rešilnih vrat.

Mehanično je razgrnila odpoved pred seboj.

»Podpišite!« ji je rekel novi lastnik, ki ni mogel prikriti rahlo tujega naglasa, »saj sami najboljše veste, da nimate izbire!«

»Prebrala pa bom vseeno,« je mirno rekla.

Poglobila se je v papirje, in ko je prebrala, je ugotovila, da je imel lastnik prav.

Sobota ob 2h popoldne.

Lotila se je temeljitega pospravljanja v stanova-

nju. Sedaj je imela časa na pretek. Ni hotela gledati nazaj, na lastno pot. Ni hotela jokati v sebi, hotela je gledati naprej. Kakorkoli je že bilo zavito v nekakšno sivino in brez prave luči, brez pravega upanja. Jelka je bila namreč stvarna ženska. Ko se je ločila od moža, otrok na srečo ni bilo, je vedela, da se lahko nasloni le sama nase in da je opora sama sebi. Mama je sicer še živela, toda bila je v domu za ostarele, bolezen jo je potopila v svet blodenj in redkokdaj je prepoznala lastno hčer.

Ko se je odločala, česa naj se najprej loti, je takoj pomislila na starinsko omarico v kotu dnevne sobe. Bila je to omarica s predali, furnir se je že luščil, rezljani okraski so ponekod odpadali, toda bila je tam, odkar se je Jelka zavedala svoje prisotnosti na zemlji. Omarica je pripadala mami, pred njo najbrž babici. Nikoli, odkar ji je mati zapustila stanovanje, ni brskala po njeni vsebini. Imela je občutek, da ji to, vsaj še dokler mama živi, ni dovoljeno. Toda sedaj, ko je bila v stanju, da ni zmogla gledati na svojo prehojeno pot, se ji je zdel pravi trenutek, da pogleda v druga življenje. Življenja tistih, ki so odšli, ali pa so na tem, da odidejo.

Prinesla si je stol in odprla vrhnji predal. Vanjo so buhnili dolgo ujeti spomini, zaviti v vonj po neprezračnem in postanem papirju. Točno to je bilo tam. Stare razglednice in stara pisma. Prijela je v roke razglednico, kjer nekaj črncev nosi ujeto gazelo privezano na palico. Bila je v italijanščini, leto 1943. Vojna. Stric, ki je padel v Abesiniji, je pošiljal pozdrave svoji materi. Nekje iz meglene spomina se je spomnila babice in njenih pogledov k vratom. Leta in leta je še upala, da se bo njen sin prikazal na vratih. In tega upanja ji ni mogel nihče izpuliti, niti hladno uradno obvestilo o smrti ne, oklepala se ga je do zadnje ure.

Potem je segla po pismu, že rumenkastem od starosti. Žig je bil iz Egipta, leto 1937. Ven je padla fotografija na trdem kartonu. Pismo je bilo napisano na krhkem papirju z drobno elegantno pisavo. Vzela je fotografijo v roke. Smehljajoča dama v belem in z belim klobukom ji je govorila iz neke daljne preteklosti. Bila je elegantna in nasmejana. Srebrne rože so ovijale njen portret, v desnem kotu se je lesketal

srebrnikast napis Alexandria. Jelka je nagubala čelo, nekaj govoric je ujela, ko je bila majhna, toda pred njo so skrivali, sama se pa potem ni posebej zanimala za vse družinske zgodbe. Bila je bolj zaposlena sama s seboj, z odkrivanjem sveta in smisla življenja, ljubeznijo in uspehi ter neuspehi v šoli.

Materina teta bo to, se ji je posvetilo, tista, ki je odšla v Egipt za boljšim življenjem, še kot dekle. Teta Marika, tista, za katero je ostala broška z rubini in prstan s turkizom in mogoče tale omarica. Ja ali ne? Koga naj vpraša? Mama se zgublja v svojih svetovih, najbrž se ne bo spomnila, drugi so mrtvi.

Razgrnila je pismo, stopila po očala in se zatopila vanj. Črnilo je bilo zelenkasto, ponekod rahlo razmazano, pisava drobna, da se je morala skoraj prebijati od vrstice do vrstice. Toda del je bil čitljiv, napisan z izrazi, ki ji niso bili najbolj znani, toda... je brala: »... pazim na majhnega fantička Rudiča, jaz mu pravim kar Rudič pri eni angleški družini. Ti niso tako bogati, kot so bili oni prejšnji. Ma saj veste, da sem od tam morala iti, ker sem malo flosknila Pierra pri kopanju. Mulo je bil poreden, me je škropil, ko sem ga umivala, pa sem mu dala eno malo tako na rit. Joj, kakšen hudič je ratal. Saj sem ga komaj malo pošlatala. So rekli, naj se opravičim, ma se nisem hotla, sem rekla, da če on mene po mili volji fliska, lahko tudi jaz eno njemu, mulcu razvaje-nemu. Sem rekla, da saj kašna taka mala fliska ne more škodit, saj si ti mama tudi nam dala kašno okoli uh, pa saj smo zrasli ... Ma ni pomagalo! In sem spakirala. In šla. Saj nisem niti dobro vedla kam. Pa me je k sebi vzela Marta, ona Štefinova, saj jo poznaste, ima res dobre gospodarje, edne Jude. So strogi, ma pošteni. Skrbijo zanjo, kot da je ena od njih. Oni so mi najdlji delo, pri teh Angležih. Gospodar gre vsako jutro, ga bolj malo vidim, mislim, da ima ene plantaže, gospa pa pride zjutraj pogledat fantka, pole pa se naštima in je do kosila ni. Meni so dali še enega Arabca, ki mene in Rudiča spremlja v park, počaka nekje od zunaj in potem gre z nama nazaj. Pazi name in na fantka. Če kaj kupim, mi pole nese za mano. Ma sem ku ena gospa, mi ni neč hudega. Saj se vidi na sliki, ne? Pa še en par štrlin vam lahko zdaj pošljem.«

Tu je prenehala brati, spet je vzela v roke fotografijo in se zastrmela v dekle. Lepa je bila njena prateta Marika, ki je gledala vanjo s porumenele fotografije. In iznajdljiva. Svet, v katerem se je znašla, je ni strašil, v njem je videla priložnosti, ki jih doma, v domači vasi zanjo ni bilo. Pismo je dala spet v kuverto. Nato je ven vzela celotno vsebino predala. Nič posebnega več, tudi Marikinih pisem ni bilo.

Spomini so buhteli vanjo. Zlagala je razglednice in stara pisma ljudi, ki jih ni poznala, in ljudi, ki so bili njeni sorodniki.

Ko je vse lepo zložila, jim je zaželela miren počitek in zaprla predal.

Tudi v drugem predalu so bila pisma. Kuverta s tršega rumenega papirja z znano drobno pisavo je ležala na vrhu. Bila je večja od drugih in debelejša. Spet fotografija. Tokrat poročna. Preden je razgrnila pismo, si je pazljivo ogledala sliko. Nevesta v belem, zavita v tančice, ki stopa skozi vrata cerkve, in ženin ob njej v črni obleki. Nevesta je lepa in elegantna, oči ji sijajo, ženin ima resen pogled in tanke brčice. Tudi on je zelo eleganten. Na hrbtni strani je z znano pisavo napisan datum, črke so pri številkah nekoliko zabrisane, letnica 1939 pa je lepo vidna.

Razgrnila je pismo. Bilo je slabo čitljivo, zato se je ustavila le ob odstavku, ki je bil manj poškodovan:

»... tu sem nevesta, on je Francoz. Gujon se piše, je živinozdravnik, skrbi za pse od naših gospodarjev. Prvič sva se vidla, ko si je od gospodarja doga zlomila nogo. Jaz sem jo držala, saj veste, da sem od nimer znala z žvalcami, da je on lahko nogo povil. In pole sva se tako vidla vsak dan, dokler ni postal zdrav. In sva ratala par, tako je to! Ohcet je bla lepa, res škoda, ker ni nobeden od vas mogel prit, saj bi vam plačala pot, ma četudi vapor ni poceni! V cerkvi Sv. Katarine me je h oltarju pelal kar moj gospodar, ma kot en tata, zdaj imam res dobre gospodarje, ma čeprav niso tako šaldu bogati kot uni prej. Zdaj ne bom več pazla na Rudiča, živela bom pri Gujonu, ima stanovanje, ne hiše, ma bo že. Je prav veliko stanovanje in šaldu lepo, saj meni se zdi, spet pa ne tako lepo, kot je hiša mojih gospodarjev.«

Ostali del pisma je bil popolnoma nečitljiv, zato ga je previdno pospravila in zložila na kup. V tem predalu je bilo manj pisem in razglednic, zato je imela manj dela. Zaprla ga je, ko je vse pospravila in tretjega predala ni več hotela odpreti. Sklenila je, da si raje skuha kavo, potem si je premislila. Poiskala je prenosni telefon in poklicala Anjo.

»Grega na kavo?« jo je povabila in hitro dodala, »vabi te ekonomski višek!«

»Če je tako, potem je plačilo moje, sicer ne grem na kavo!« je bila v svojem slogu odrezava Anja.

Anji ni imelo smisla ugovarjati, poznali sta se še iz šolskih klopi in ohranjali stike v pozna leta. Anja je bila njena edina prava prijateljica. No, saj je imela še nekaj kolegic, s katerimi je včasih šla na kavo, toda bile so zgolj kolegice, Anja pa je bila prijateljica.

»Kaj nameravaš? Menda si se česa domislila?« je po prvem srku kave Anja prešla k bistvu. Pred njo

se ji ni bilo potrebno pretvarjati.

»Zaenkrat na zavod, saj veš, potem pa se bo že kaj našlo.«

»Slaba tolažba,« je odrezala Anja.

Jelka ji ni odgovorila, zamišljeno je mešala po temni tekočini.

»Moja mama je vedno govorila, ko ti Bog zapre vrata, ti pusti odprto okno. V to verjamem!«

Anja se je nasmehnila: »Kljub temu boš morala nekaj ukreniti!«

Nedelja ob enih popoldne.

Jelka še ni imela namena ukrepati, vsaj ne takoj. Morala se je najprej znajti v svojem novem položaju, ko je mrgolelo prostega časa.

Osvežena po kavi in klepetu s prijateljico je bila spet pri predalčniku. Tretji predal se je zatikal, preden ga je uspela povleči ven. Pismo se je zataknilo na hrbtnišču predala. Previdno ga je uspela osvoboditi. Znana pisava, Marikina pisava. Skoraj nestrpno je potegnila vsebino na plan. Spet fotografija, na njej deklica resnobnega pogleda. Mlada damica z belimi nogavičkami in biserno ogrlico. To se je Jelki zdelo tako neverjetno, mala deklica z biserno ogrlico!

Naša Irene, je prebrala na hrbtni strani fotografije, letnice ni bilo. Torej je prateta Marika imela deklico. Kje je ta deklica? Le kdo ji lahko pove o njej? Mogoče je še živa, morala bi biti živa!

Izvekla je pismo. Bilo je poškodovano, le posamezne odlomke je lahko prebrala.

»... grozno mi je misliti na vas, ker je vojska tam u naših krajih. Ma če morete, mi pište kej ... Tudi prnas je dosti vojakov. Pravijo, da ne smemo v Evropo, moj mož je tel na vsaki način v Francijo, skrbijo ga njegovi. V veselje nam je Irene, taka pridna pupca je.

... tudi spat ne morem, tako me grozno skrbi za vse vas. Naj bo Bog z vami!«

In potem je živčno stresla vso vsebino tretjega predala na posteljo. Ničesar več, nobenega pisma, ne fotografije, ne razglednice. Nič! Tudi vsebina zadnjega predala ni vsebovala ničesar o prateti Mariki ali o njeni punčki Irene.

Tako je obstala tam praznih rok, z razmetanimi spomini in nezaključeno zgodbo. In nikogar ni, ki bi ga lahko vprašala. Mogoče, če bi mama imela kdaj jasen preblisk, če bi se spomnila ... Zavzdihnila je, počasi je začela sortirati vsebino in jo spravljati v red. Tako! Zadnji predal je bil pospravljen, njo pa je glodala radovednost. Kaj se je zgodilo z družino v Egiptu?

Napeto je premišljevala, misli so drvele skozi njene možgane, skušala se je spomniti še na kakšno oddaljeno sorodstvo. Praznina! Grizlo jo je, vendar se je počasi le pomirila. Si skuhala kamilico in pojedla rogljiček, ki ga je mimogrede kupila v pekarni. Bil je svež in krhek, marmelada sladka.

Dva meseca od odpovedi službe, običajen dan v tednu ob 11. uri.

Dan je bil siv in turoben, komaj se je vrnila s tržnice. Osvežilo jo je in malce razvedrilo, ko je poklepeta s prodajalko solate, ki je svoje premrle roke skrivala pod bundo. Bile so običajne besede, nič osebnega, toda vrnilo so jo v stvarnost. Prateta Marika s svojo skrivnostjo se je oddaljevala, ostala zaprt v starinski predalnik.

Ko je prišla domov, je solato odložila na pult v kuhinji in stopila k delovni mizi in vključila računalnik. Dvokliknila je na internetno ikono in poiskala »google«. V glavo ji je šinila zanimiva misel, mogoče pa kdo nekje daleč v razvitem svetu potrebuje varuško. Sama ni nikoli imela otrok, ni ji bilo dano, v sebi pa je nosila neko zatajevano hrepenenje po njih. Vtipkala je angleške besede za varstvo otrok. Bilo je veliko oglasov, preskakovala je od enega do drugega in nenadoma obstala.

Ameriška družina s slovenskimi koreninami išče Slovenko v zrelih letih za pomoč pri vzgoji deklice stare tri leta. Sledili so kontaktni podatki.

Kar ni mogla verjeti svojim očem. Naslonila se je na hrbtni naslon stola, za trenutek si pomela oči. Oglas je še vedno strmel vanjo s svojo ponudbo. Bi šla v Ameriko? Vedno je imela rada potovanja, pravzaprav si je privoščila eno potovanje na leto. Skrbno si je od svoje plače dajala na stran, da je lahko potem izginila nekam daleč, na še nepoznani košček sveta.

Odločila se je v hipu. Na elektronsko pošto je vtipkala svojo ponudbo in odposlala. Če bo, bo prav, če pa ne, bo prav tako, si je korajžno rekla in ugasnila računalnik.

Naslednji dan ob 13. uri.

Vklopila je računalnik in odprla elektronsko pošto. Ta je šele prihajala, računalnik ni bil najnovejši, delal je počasneje kot njen nekdanji v službi. Preden je naložil vso pošto, si je še skuhala kavo po lahkem kosilu. Odgovor je zagledala takoj, dvoklik nanj. Se bo odprla priložnost? Povabilo se je svetlikalo z ekrana. Da se jih je sicer nekaj oglasilo, vendar le ona ustreza po letih, vse ostale so premlade. Naj več napiše o sebi, da se bolje spoznajo. Sploh pa bi bilo

idealno, če bi spregovorili preko Skyneta, če ima možnost, ali vsaj po telefonu.

Teden in še več ob šestnajstih popoldne.

Malone zavriskala je, upanje se je razlezlo po vsem prostoru, jo zaobjelo s svojo svetlobo. Hitro je odgovorila. Odločitev je padla! Letalsko karto so ji poslali. Pričela je s pripravami za na pot.

»Obiskovala bom tvojo mamo, ne boj se!« ji je

obljubila Anja, ko sta si segli v roke na letališču. Kovček je že oddala. Klic je napovedal vkrcavanje. Anja je stala za črto. Gledali sta se.

»Aleksandrinka sem!« je oblikovala besede z usi. Anja se je namrščila, ni dojela pomena besed.

»Tudi jaz sem aleksandrinka,« je zavpila na glas. Uslužbenka, ki je pregledovala karte, jo je začudeno pogledala in vsi drugi potniki v vrsti tudi. Kot da se ji je zmešalo, le Anja jo je tokrat razumela.

Vladimir Kos

Tiha postna popevka

Ti

*si za nas, tudi zame, za narod Slovencev
v vrtu pod oljkami
okrvavljen pot potil,
bičan si bil,
kronan s krono iz trnastih vencev,
nesel si križ na Kalvarijo,
križan si bil.*

Ti,

*ki ustvaril si narod naš
v narodov svetu,
da bi morje in zemljo si podvrgel,
gospod
z umom in voljo in z delom
v ljubezni dometu,
v zvonkem jeziku opeval
nesmrtnost vrednot.*

Ti

*si obljubil,
in res si iz groba se vrnil:
z zmago za narod naš,
tudi za ceno držav,
z novo močjo
za resničnost ob vrtnicah s trni,
v stavbah bolnišnic,
ob žarah pogrebnih puščav.*

Ti

*si edini, ki moreš naš narod rešiti!
Spet se pogreza v prijetne valove laži
tam, kjer bi moral skoz rove in grez
se prebiti -
k morju življenja, svetilnik
evropske moči ...*

Ti

*zares ljubiš naš narod
nešteti mučencev,
mož in žena in otrok
od začetka do zdaj,
narod poštenih in vernih in pridnih
Slovencev,
umnih, junaških, podjetnih do zvezdnih
ograj.*

Ti

*si edini,
ki moreš naš narod rešiti!
V večnost hitimo,
naj več nas bo,
ne manj in manj
pravih Slovenk in Slovencev,
iz vere ulitih.
V večnosti čakaš nas
s tehtnico naših dejanj.*

»Naj slovenska beseda ohranja svoje sidro v Tržaškem zalivu«

Govor prof. Vilme Purič na Prešernovi proslavi v Društvu slovenskih izobražencev 8. februarja 2010

Cenjene gospe, spoštovani gospodje, počaščena sem, da lahko skupaj z vami preživim ta slavnostni večer, katerega izhodišče je v prvi vrsti kultura. Osmi februar nas takoj popelje med edinstvene rime pesnika Franceta Prešerna, ki je s svojim intelektualnim vizionarstvom in izjemnim duhovnim izvirom začrtal pot slovenske poezije. Pod njegovim peresom so se besede razvrstile v različne pesniške vzorce, oglašale so se v gazelah, sonetih, glosah in epih, se spopadale z intimnimi, zgodovinskimi in šegavimi vsebinami, predvsem pa se izražale v privzdignjenem jeziku in to v časih, ko je bila slovenščina stisnjena v ozke prostore, izrinjena iz meščanskih elitnih soban in zanemarjena od intelektualnega vrveža. Prešeren je svoj materni jezik proglasil z zavestnimi izbirami zahtevnejšega izrazja, z iskanjem zvočnih soglasij in ustvarjanjem edinstvenih lirskih podob, v vsakem primeru pa je blagolagnost jezika prilagajal svoji bohotni imaginaciji in edinstveni duhovni poglobljenosti, ki je njegove rime zaznamovala z genialno povednostjo.

S Prešernovim pojmovanjem jezika sem se srečala v študijskih letih in ga takoj poosebila, hkrati je bila zame temeljno določujoča Kocbekova jezikovna filozofija, ki se opira na Heideggerjevo prisposodobno o jeziku kot »hiše biti«. Jezik ustvarja bitni stik med človekom in resničnostjo, kar pomeni, da preko jezika prodiramo tudi v nek miselni svet razmerij in čutenj. To se mi zdi pomembna postavka za vsakogar, ki se ukvarja z jezikom na praktični ravni, torej za profesorja slovenščine v prvi vrsti. Prav o jezikovnem tržaškem okviru bi rada navrgla drobno misel.

Jezikoslovci različnih narodnosti intenzivno proučujejo upa-

danje jezikovne zmožnosti v sodobnem svetu. Človek živi ujet v hitre življenjske ritme, polne učinkovitih dejanj in globalno nastavljenih podob, v katerih so ubeseditve omejene le na osnovno funkcijo sporočanja, kar pomeni, da govorniki ne razvijajo zahtevnejših jezikovnih zmožnosti. V te splošne trende je ujet tudi naš prostor in ker je v tržaškem urbanem okolju slovenščina le za nekatere izhodiščni jezik, za katerega je usvajanje spontano, hitro in sistematično, slednja neustavljivo usiha, tako stisnjena v izbrane kroge, zožena na 600 besed, živa le v nekaterih trenutkih dneva. V okviru svojega poklica se srečujem z učenci, za katere je slovenščina drugi ali celo v zadnjih letih vse pogostejši tretji jezik. Med svojimi prizadevanji se sprašujem, kakšna je dejansko uspešnost jezikovnega učenja, predvsem pa, kakšen naj bo vnos, ki naj bi ga učenci prejeli v šolskih letih. Že vso mojo poklicno pot spremlja prepričanje, da s poučevanjem jezika vdiramo v otrokova čutenja, oblikujemo podobe duhovnosti, ustvarjamo doživetje in razvijamo njegov odnos do sveta. Zaradi tega se mi zdi,

da se včasih prisoja sporočevalni in sporazumevalni funkciji jezika prevelik pomen, golo razvijanje komunikacijskega jezika je vselej utesnjujoče in plitvo, kajti temelji le na tem, kako se jezik uporablja. Govorec zmora nakupovati na ljubljanski tržnici, naroča hrano v slovenskih gostilnah in preleti nekaj naslovov iz Primorskega dnevnika, hkrati je njegova izreka zborna, celo raba svojilnega zaimka neoporečna. Toda, kdor preživlja svoj vsakdan v našem zagonetnem mestu, ima priložnost, da odnese nekaj več, priložnost ima, da doživi jezik v globljih dimenzijah, se požene onkraj slovarske obrazložitve

Prof. Vilma Purič (foto N. Roncelli)

besed v luščenje duhovnih nabojev pomena, ki nudi-
jo prodor v čustvena zaledja jezika. Kajti onkraj
jezika kot sredstva za sporazumevanje obstoja neka
globlja ravan, neko jezikovno podzemlje, kot je po-
jav poimenoval literarni zgodovinar Boris Paternu.
Prav slednje se hkrati povezuje s čustveno doživljaj-
sko sfero posameznika in skupnosti. Zato se pri mer-
jenju jezikovnega znanja ne obešam na sklone, ne
preštevam slovničnih netočnosti, ampak skušam za-
slutiti in razviti posameznikov intimni odnos do jezi-
ka, ozavestiti občutenje jezika.

Poudarjam torej v našem okolju potrebo po siste-
matičnem in poglobljenem razmišljanju o jeziku in
nujo po razvijanju jezikovne zavesti, ki bi ovrednoti-
la jezik na različnih ravneh (tudi na estetski), potre-
ben je nadalje pošten pogled v obstoj slovenščine v
Trstu, se zavzemam za slovenščino, katere usvajanje
poteka neposredno in spontano ter se povezuje s
pridobivanjem družbene in narodne identitete.

Pa še nekaj.

Večkrat kot šolnica srečam mladostnika, ki nima
dodelane jezikovne zmožnosti, kar ni nič hudega, kaj-
ti neznanja lahko nadoknadimo. Ohromitev je drug-
je, in sicer v prepričanju, da slovenščini ni kos. Ta
vcepljena zavora ne dovoli, da bi v jeziku užival, da
bi ga doživljal kot del sebe, da bi v njem pripovedo-
val brez strahu pred napako. Večkrat kdo poudari
svoje neznanje, češ, slovenščine ne znam, v sloven-
ščini sem imel vedno negativno in tudi letos bo tako.
Take nagovore vedno odbijem z vprašanjem: V ka-
terem jeziku se pa z mano pogovarjaš, če slovenšči-
ne ne znaš? Sledi nasmeh, skupno dograjevanje je-
zikovnih pomanjkljivosti, razvijanje občutja do jezi-
ka in včasih, le včasih uspeh.

Tudi novejša stroka potrjuje pomembnost poziti-
vnega čustvenega pristopa do jezika. Priznani jezi-
koslovec Marko Stabej je zapisal, da »bivanje v je-
ziku je zmožno in smiselno le takrat, ko se v jeziku
dobro počutimo.«

Po vsem tem le še konec.

Naj slovenska beseda ohranja svoje sidro v Tr-
žaškem zalivu,

naj se z burjo vije po tržaških ulicah,
naj se zapisuje v pesniških podobah,
naj se bogati ob stiku s tržaško večdušnostjo,
naj se razvija v svojskosti,
naj obstoji kot jezik srca.

Hvala za poslušanje in lep večer še naprej.

Vilma Purič
Repen 2010

V slovenska obzorja in čez...

Mogoče bi vas zanimalo zvedeti, da...

- da normalna mesečna plača v današnji Rusiji ne sega preko 500 evrov ...
- da je filozof Tine Hribar v intervjuju v Delu med drugim izjavil tudi, da so ljubljanski medicinski center Barsos, v katerem je deloval zdravnik dr. Sašo Baričević, ki je s svojo okrutno smrtjo pretresel slovensko javnost in odkril škandale na levici, ustanovili nosilci prejšnje partijsko-udbovske oblasti v času, ko se niso mogli več upirati DEMOSU, in so ustanavljali zase mrežo vzporednih centrov ...
- da iz socioloških raziskav v Italiji izhaja, da 60% zakonsko živčih parov živi zunaj zakonske zveze ...
- da je ljubljansko DELO ob koncu februarja objavilo osmrtnico z znamenjem križa, kar se doslej ni dogajalo in kar je v desetletjih komunizma veljalo za nepojmljivo in dejansko prepovedano ...
- da se da ugotoviti, da se je tako rekoč večina ljudi, ki danes nastopajo v slovenskem političnem življenju, vključno levičarskih, pojavljala na simpozijih na zamejski Dragi ...
- da so prebivalci Vipavske doline hoteli ob njegovem jubileju počastiti s spomenikom v Ajdovščini velikega narodnega delavca in dvojnega mučenca (od strani italijanskega fašizma in slovenskega komunizma), duhovnika Filipa Terčelja, a se je tej nameri uprl župan Poljšak ...
- da ima ustanova Opus dei, ki je bila pred sedmimi leti ustanovljena v Sloveniji in ima v Ljubljani moški in ženski sedež, trenutno od 40 do 50 članov ...
- da je Pavel Gregorič, predsednik Zveze za Primorsko, objavil v sobotni prilogi Dela ogorčeno pismo z naslovom »Postojna, Idrija in Kobarid v Italiji?« ...
- da je Kitajska, ki velja za liberalnejšo komunistično državo, pisatelju Liau Liauiwu, ki je bil povabljen na knjižni sejem v Frankfurt, že dvanajstič prepovedala odhod v tujino ...

Vloge Sveta slovenskih organizacij nikakor ni konec

V času splošne finančne krize, ki jo pri organiziranem delu Slovencev v Italiji še zastruje negotovost glede dodeljevanja javnih prispevkov, se zdi, da so se povečali napetost in nespozumi v naši narodni skupnosti ali vsaj v njenih vrhovih.

Zdi se, kot da nekateri ne iščejo rešitve zagat v pravičnejšem ravnanju italijanske države, temveč vztrajno, dan za dnem pišejo in govorijo, da je problem v obstoju dveh krovnih organizacij, v »dvojnikih« med kulturnimi ustanovami, mediji in organizacijami. Nekateri se ob tem razpisujejo še o neprofesionalnem in nekvalitetnem delu, zaprtosti do multikulturalnosti, pomanjkanju načrtov in celo smiselnosti tega, kar se opravlja.

Jasno, vse se da izboljšati. Prav je, da se razmišlja o novih potrebah in prijemih. Ni pa prav, da se meče vse v en koš in se spregledujejo delo in dosežki zunaj lastnega vrtička, da se odpisujeta idealizem in prostovoljstvo, da se ne ugotavljajo vsi vzroki za finančne in druge težave, da se banalizira vrednota pluralizma, da se odreka preudarnost tolikim javnim in kulturnim delavcem, ki točno vedo, zakaj se trudijo.

Pod udarom je zlasti Svet slovenskih organizacij, katerega jedro so – ob skupnih ustanovah z »dvojnimi članstvom« – tiste ustanove in organizacije, ki ves povojni čas zagovarjajo nekatere vrednote, ki so postale vsem skupne šele po letu 1990. O sedanjem trenutku smo se zato pogovorili s predsednikom Sveta slovenskih organizacij dr. Dragom Štoko.

► *Dr. Štoka! Svet slovenskih organizacij ni nastal včeraj. Prihodnje leto bo praznoval 35 let svojega delovanja, ki pa se navezuje na še starejše izročilo.*

► Rad se spominjam dejstva, da sem si kot takratni deželni poslanec Slovenske skupnosti zelo prizadeval, da bi prišlo do ustanovitve naše krovne organizacije. Zavedal sem se pač, da nastajajo velike težave zaradi razdrobljenosti in nepovezanosti naših društev, klubov in organizacij, ki so bili sicer ves povojni čas zelo aktivni v našem zamejskem prostoru in jim je bil skupni imenovalec zvestoba nekaterim vrednotam, ki so tudi v sedanjem času nenadomestljiv vir osmišljanja našega življenja. Gre v bistvu za trdno zvestobo vrednotam slovenstva, dosledne demokratične zavzetosti in globokega krščanskega etosa.

Zelo sem bil zato zadovoljen, ko je jeseni leta 1976 do te organizirane povezanosti res prišlo, in sem kot deželni svetovalec takratnim dejanskim pobudnikom skupne krovne organizacije takoj tudi čestital in jim zaželel veliko uspešnega dela na krajevni in deželni ravni.

Od takrat je minilo skoro 35 let in vedno bolj se zavedam, da je bila ustanovitev SSO nekaj lepega, trajnega, pozitivnega, dalekovidnega ne samo v našem zamejskem prostoru, ampak tudi v odnosu do

matične domovine, do italijanske države in deželne uprave, končno tudi do evropske stvarnosti, saj vidimo, da je Evropa nekaj večjega in trajnejšega, kot smo si predstavljali ob njenih prvih korakih.

► *Druga slovenska krovna organizacija v Italiji, Slovenska kulturno gospodarska zveza, ima seveda drugačno zgodovino in idejno usmerjenost. Vztrajno pa predlaga združitve obeh krovnih v eno samo skupno organizacijo. Kaj mislite o tem predlogu?*

Drago Štoka.

► Mislim, da je glavni problem naše narodne skupnosti drugje, ne pa v morebitni združitvi SSO in SKGZ.

Problem je še vedno v ideološko-političnem diktatu takratnih oblasti matične države, ki je v šestdesetih letih prejšnjega stoletja vsilil tržaškim in goriškim Slovencem (Slovenci v videmski pokrajini so živeli svoje politično življenje), da so se vključili v italijanske stranke, »napredne« sicer, a vendarle italijanske po svojem statutu, interesih, načinu delovanja, članstvu itd. Pogovorni jezik je tam izključno italijanski, avtonomija slovenskih komisij v njih pa bolj bleda. Če bi se vsi Slovenci v zamejstvu prepoznawali v eni sami politični organizaciji, kot je to bila Edinost v predfašističnem času, bi bile seveda razmere za nas boljše, ugodnejše, tudi kar zadeva združitev obeh krovnih organizacij »civilne družbe«. Tako pa so stvari povsem zakomplicirane in so za našo realnost manj ugodne, tudi glede eventualne bodoče združitve naših organizacij.

► **SKGZ pravi: najprej se moramo združiti na civilni ravni.**

► Res bi bilo to možno, a ostajajo še vedno odprta vsaj tri vprašanja.

Najprej problem politike. Kdo bi nas potem navzven zastopal? Združeni krovni skupaj s Slovensko skupnostjo in tremi, petimi ali sedmimi strankami? Ostali bi ločeni ravno na področju, kjer se odloča, ali vsaj vpliva na odločanje o skupnih zadevah. In to v času, ko so se izključujoče ideologije ošibile in je zavladata večja pragmatičnost?

Nekdo je spet potegnil na dan geslo o »manjšini kot subjektu«. To bi moralo veljati najprej v politiki. Pa smo spet tam, pri jedru vprašanja. Če vsi niso za eno samo, enotno stranko, ali so levičarski Slovenci zmožni ustanoviti svojo levičarsko slovensko stranko, se torej odpovedati delovanju v italijanskih strankah? Če bi do tega prišlo, bi potem v skupnem telesu dveh civilnih in dveh političnih strank lahko udeležali svojo željo po samostojnosti, enotnosti in edinosti. Na to pot bi morali stopiti, vendar sem glede tega velik skeptik, saj je evforična zagledanost v pravilnost poti vključevanja v italijanske stranke postala nekaj zelo kroničnega, torej težko ozdravljivega, vsaj zaenkrat.

Potem je tu problem pluralizma. Posamezne organizacije, ustanove, listi, društva so nastali, ker so njihovi pobudniki želeli izpričevati svoje zamisli, svoja prepričanja, svoje posebne talente. Ta pluralizem bogati in razgibava našo skupnost. Če bi poenotenje in združevanje pomenila v eni skrajnosti

prevlado močnejšega, v drugi skrajnosti pa poplitvenje v iskanju najnižjega skupnega imenovalca, bi s tem naši skupnosti ne naredili usluge. Ali ni boljše pošteno sodelovanje? Krovni organizaciji v sedanjem trenutku omogočata večji pluralizem in lahko spodbujata sodelovanje.

Seveda so nekatere ustanove po svoji naravi take, da morajo biti skupne, ker drugega naša skupnost ne zmore: dnevnik, poklicno gledališče, raziskovalni inštitut itd. A tankočutno bi morali skrbeti, da bi se čim večji krog naših ljudi čutil resnično enakopravno zastopane v njih.

In, končno, še eno kočljivo vprašanje: zakaj združevati moči le na kulturnem področju? Ko so različne komponente naše narodne skupnosti skupaj reševale Primorski dnevnik, je bilo slovesno obljubljeno, pa čeprav brez pisnih obveznosti, da bomo sorodno uredili tudi lastništvo in vodenje nepremičnin vsemanjšinskega pomena in pa »družbenega gospodarstva«. Na vse to ena stran pozablja, medtem ko bi morali imeti pri splošni razpravi o položaju naše narodne skupnosti pred sabo na mizi vse te elemente.

► **Kaj pa predlogi glede izboljšav v naši organizirani skupnosti? Predlogi se vrstijo kar na tekočem traku. Recimo: prioritete, sinergije, reforme, racionalizacija. Zdi se, kot da bi bil SSO gluha za vse te predloge ...**

► To so lepe besede, ki se tudi prijetno slišijo in berejo. Problem pa je veliko bolj zapleten. O tem sem že prej nekaj povedal. Dodal bi, da je zame vsako naše društvo v vsaki naši vasi krvavo potrebno za ohranitev slovenskega jezika in narodne zavesti. Jaz bi si želel, da se aktivnost na terenu razširja, pogloblja, postaja vsestransko bogatejša. Pa ni tako. V marsikateri naši vasi, našem predmestju, ki je bilo kako desetletje nazaj bogato v svoji kulturni, športni, socialni, verski dejavnosti, naša dejavnost nazaduje, ponekod pa umira za vedno.

Problem ni torej v prioritetah, ampak v poglobljenem delovanju povsod tam, kjer živi slovenska narodna skupnost.

Prioritete, sinergije itd. pridejo v poštev torej eventualno drugje, na primer pri vprašanju skupnih ustanov. Ima na primer večjo prioriteto pri podeljevanju finančnih prispevkov Glasbena matica ali Narodna in študijska knjižnica? Združenje slovenskih športnih društev v Italiji ali Slovensko deželno gospodarsko združenje? Slovensko stalno gledališče ali Kmečka zveza?

Tu so problemi še veliko bolj zapleteni, kot bi se komu na prvi pogled zdelo. Tu bo pa že potrebno

opraviti objektivno in poglobljeno analizo, ker bo čas to zahteval. Bomo po globokih analizah sposobni reči: ta in ta organizacija ni več nujno potrebna za naš obstanek, za naše dobro delovanje? Tu je v prihodnje zares velika vloga, ki čaka obe krovni organizaciji, to je SSO in SKGZ. Bosta dovolj pogumni, da bosta tedaj rekli: ta in ta ustanova ali organizacija ni več nujno potrebna za naš obstoj in razvoj? Si bosta upali to narediti? To je velik problem, ki nas čaka v prihodnosti.

► *Pa vendarle: komu bi Vi dali svojo prednost, svojo prioriteto?*

► Šolskim strukturam in časopisom ter revijam, ki pišejo v slovenskem jeziku. Pisani slovenski jezik je še vedno tisto bogastvo, brez katerega si obstoj slovenske narodne skupnosti težko zamišljam. Ob slovenski šoli, ki je za nas nenadomestljivi steber, a tudi slovenskih radijskih in televizijskih oddajah oz. programih, slovenskih založbah itd.

► *So pa tudi druga področja potrebna za naš obstoj!*

► Seveda so! Denimo športno udejstvovanje v slovenskih društvih in ekipah, kolikor to dopušča današnji šport. Socialno delovanje na terenu, ekonomski pristop in organiziranost na tem življenjsko važnem sektorju, ohranitev slovenskega kmečkega prebivalstva itd.

► *Kaj pa delovanje na verskem področju?*

► V zamejstvu imamo nad 20 povsem slovenskih župnij, kjer so pridige, petje, molitve izključno v slovenskem jeziku, v drugih župnijah pa je sloven-

ski jezik pomešan z italijanskim jezikom, na primer v videmski nadškofiji. Življenje v naših slovenskih župnijah je – mimo duhovnih vidikov – izredne važnosti za obstoj slovenskega jezika v naši skupnosti. Do kdaj bo to trajalo, je sicer težko reči (problem pomanjkanja slovenskih duhovnikov je zelo občuten), a vse zgleđa, da bo angažiranost v slovenskih župnijah še dolgo živa, dinamična, dobrodošla.

► *Kakšen je torej Vaš odgovor na pravicato »časopisno kampanjo« SKGZ?*

► Sodelovanje med SSO in SKGZ je nujno. Pozitivno sodelovanje, kar pomeni skupno posvetovanje, skupni di-

alog pri iskanju skupnih odločitev. To je zares velika naloga obeh krovnih. S skupnim delom smo doslej marsikaj uredili, tudi rešili. Naj omenim ureditev problema s prostori društva Planika v Kanalski dolini, osnovanje Gospodarskega foruma, rešitev, vsaj za letos Slovenskega stalnega gledališča, skupno Prešernovo proslavo itd.

► *In kakšno je, po Vašem mnenju, »zdravstveno stanje« Slovencev v Italiji?*

► Slovenska narodna skupnost v Italiji ni v kaki hudi eksistenčni krizi. Naše šole delujejo dobro, so številčno zadovoljive. Na kulturnem področju delamo tako kot malokateri manjšina v Evropi. Asimilacija ne napreduje tako očitno, kot je morda še pred kakim desetletjem. Mladina je bolj gotova sama sebe, zaveda se svojih korenin, vsaj toliko kot prejšnje generacije. Športno, socialno smo aktivni, zavzeti, večkrat uspešni tudi na evropski ravni. Gospodarsko nismo v kakem zelo hudem stanju, razvijamo se na bančnem in drugih področjih.

Primanjkuje nam finančnih sredstev za naše organizirano delovanje, a to je politični problem, ki ga mora Italija enkrat za vselej rešiti. V ta namen je SSO že predlagal, da se v okviru italijanske vlade ustanovi neko koordinacijsko telo, politično-strokovna komisija, katere sestavni del naj bo seveda tudi zastopstvo slovenske narodne skupnosti, ki bi se morala resno lotiti vprašanja izvajanja zaščitnega zakona iz leta 2001 in konkretnega soočanja s težavami financiranja naših organizacij.

Na to pot moramo iti in od italijanske vlade zelo jasno zahtevati našo učinkovito prisotnost tam, kjer se odloča o našem življenju in delovanju.

► *Medtem pa se krizni primeri množijo ...*

► Glede naših skupnih ustanov, ki zaidejo v finančne krize, pa je po mojem mnenju nujno, da obe krovni organizaciji imenujeta za vsak tak primer po dva strokovnjaka. Onadva naj ugotovita in natanko analizirata, zakaj so zašle v tako finančno stisko, da je pod vprašajem celo zaposlitev stalnih uslužbenec.

► *Po vsem povedanem bi Vas za konec vprašali: ste pričo vseh naštetih in še drugih problemov, ki se jih nismo utegnili dotakniti, pesimist ali optimist?*

► Naša narodna skupnost v Italiji je imela v različnih zgodovinskih obdobjih razne krize. Vzemimo

takojšnji povojni čas: totalno ideologiziranje naše skupnosti, potem čas kominforma, čas hude asimilacije pod stalnim očitnim ali tihim pritiskom, bančni in gospodarski zlom. To gotovo niso bili lepi časi.

Danes se nam godi razmeroma bolje in bi imeli manj težav, če ne bi bilo stalne finančne negotovosti naših organizacij in bi se dosledneje uresničeval zaščitni zakon.

Kot slovenska narodna skupnost se zavedamo svoje pripadnosti slovenskemu narodu, zato vemo, da bomo lahko s skupnimi močmi še veliko dobrega napravili za naš obstoj, za naš razvoj. O tem ni pri meni niti malo dvoma, kaj šele omahljivosti ali celo črnoglednosti.

ZAPISNIK 38. LITERARNEGA NATEČAJA MLADIKE

Komisija literarnega natečaja Mladike, ki se je sestala v sredo, 27. januarja 2010, na sedežu Slovenske prosvete v Ulici Donizetti 3, je obravnavala 74 prispevkov v prozi in 51 ciklusov pesmi, ki so v roku prišli na uredništvo revije. Komisija je po temeljiti razpravi in oceni dospelih prispevkov podelila sledeče nagrade:

PROZA

Prvo nagrado prejme novela **Današnja Aleksandrinka**, ki je prispela pod psevdonimom BOR-6. Avtorica spretno vzporeja lastno usodo z življenjem pratete – aleksandrinke. Dragoceni so odlomki iz tetinih pisem, iz katerih razberemo trdoživost primorske ženske in njeno navezanost na domačo govorico. Avtorica je **Darinka Kozinc** iz Nove Gorice.

Drugo nagrado prejme novela z naslovom **Spomini ob dnevu spominov**, ki je prispela pod psevdonimom Petpetpet. Avtorica se poda na pot spominov in v sebi podoživlja otroška leta. Pred nami zaživi tolminski svet v preteklosti in sedanjosti. Avtorica je **Irena Cigale** iz Medvoda.

Tretjo nagrado prejme novela **Skodelica kave**, ki je prispela pod psevdonimom Skodelica kave. V noveli gre za skoraj filmski opis srečanja dveh svetov – brezdomca in mladega uspešneža in ponuja bralcu svojevrstno napetost. Avtorica je **Manka Kremenšek Križman** iz Ljubljane.

Komisija priporoča za objavo še novele: *Moja poletja* Ane Balantič, Izdajalec Ivane Hauser, *Notranja meja* Andreja Rijavca, *Dan brez napake* Nataše Konc Lorenzutti, *Danes odhajam* Marjance Mihelič, *Punčka Tarcisie Galbiati*, *Ne nocoj* Katarine Šumej, *Hiša strahov* Marte Pavlovič, *Profesor Vujica* in njegova težava Tine Grandošek in *Perspektivni arhitekt* Ane Marije Pušnik.

POEZIJA

Prvo nagrado prejme cikel pesmi pod geslom **Provansa**. Skladno uglašen cikel pesmi nam pričara lepoto pokrajine, mest in sledove zgodovinske preteklosti v tej francoski pokrajini. Avtorica je **Stanka Devjak** iz Maribora.

Drugo nagrado prejme cikel pesmi **Trenutki**, ki je prispel pod psevdonimom Gal. Avtor se z izvirnim lirskim pristopom pogloblja v človekov vsakdan iz ga razčlenjuje z ironično distanco. Avtor je **Marija Švajncer** iz Maribora.

Tretjo nagrado prejme cikel pesmi pod geslom **Rujevka**. V pesmih se prepletata očarljivost kraške pokrajine in otožno jesensko vzdušje polno nostalgije za preteklostjo. Avtorica je **Ida Semenič** iz Orehovice pri Podnanosu.

Peter Merku

Moje življenje v Nemčiji

XVIII. Nova struktura – nove naloge

Do leta 1968 je bila firma Siemens centralizirana družba. Njen promet je pa stalno naraščal, tako da jo je bilo vedno težje centralno upravljati. Zaradi tega je ameriška družba za svetovanje dobila nalogo, da firmo prestrukturira. Najpomembnejši poseg je bil ta, da so ustanovili pet glavnih področij delovanja.

Moj urad je bil vključen v področje energije in iz našega centralnega tehničnega oddelka se je prelevil v oddelek z lastno bilanco. Dolej smo v primeru potrebe dobili finančno podporo, od takrat naprej smo morali sami skrbeti za vzdrževanje oddelka. Vsaki skupini inženirjev je bil dodeljen komercialni sodelavec s funkcijo finančnega kontrolorja.

Po novem sistemu je bil vsakdo od nas pristojen za določeno geografsko področje. V prisotnosti šefa skupine mi je šef oddelka rekel, da bi pravzaprav bil predestiniran, da prevzamem Italijo, vendar kolega Galle, ki se je že dolgo let ukvarjal z njo, je želel s tem nadaljevati, zato bi meni v zameno dodelili Španijo in Portugalsko. Ker nisem imel namena graditi lastno srečo na nesreči koga drugega, sem to sprejel, a obenem prosil, da bi smel biti pristojen za mesto Trst, s čimer so se vsi strinjali. Takratni šef oddelka inženir Rimmark je bil v tem oziru nadvse razumevajoč in je vedno skrbel za to, da bi mladi inženirji na službenem potovanju imeli možnost na hitro pozdraviti svojce. Za nameček so mi dodelili še vse države vzhodnega bloka z Jugoslavijo vred, a brez Vzhodne Nemčije.

Moje delovno področje se je s tem zelo razširilo in ni bilo več samo tehničnega, ampak tudi komercialnega značaja, kar je pomenilo tudi dvojno odgovornost. Po eni strani so morali aparati, s katerimi sem se ukvarjal, ustrezati zahtevam uporabnikov, po drugi pa je moral obračun mojega udejstvovanja biti donosen za firmo.

Romunija je odtlej uradno spadala v moje področje, zato sem se leta 1970 podal v Bukarešto na razgovore z romunskimi zaščitnimi specialisti o podrobnostih projekta Đerdap ali Portile de Fier. Bilo je za časa sejma elektrotehnike, na katerem je tudi Siemens imela svoj razstavni prostor, v katerem

smo se sestajali v posebnih separejih. Zelo dobro se še spominjam univerzitetnega profesorja, inženirja Columbeanuja, avtorja strokovne knjige naše tehnike. Kot pravi znanstvenik je bil miren in skromen človek, tako da je bilo prijetno imeti z njim opravka. Drugi je bil inženir Czenbraun, sijajna oseba in, v nasprotju z inženirjem Columbeanujem, velik govornik energičnega nastopa. V tistem času Ceaușescove trde diktature sem potoval vedno v spremstvu kakega starejšega kolege iz oddelka E 5, pristojnega za dežele Vzhodne Evrope, ki mi ni nikoli pozabil zabičati, naj bom previden, ker je težko vedeti, kaj je kdo. Naj ne telefoniram iz hotela, ampak raje iz kake telefonske celice na cesti.

Z zanimanjem sem si ogledoval obiskovalce sejma in kaj kmalu opazil posebno vrsto moških, ki so bili vsi oblečeni v enake, dolge, sive dežne plašče. Vsem je za hrbtom spodnji rob visel nekoliko odmaknjen od telesa, kot da bi se tam nekaj skrivalo. Čez čas sem ugotovil, da je bila temu kriva antena, kakršno so tedaj imeli walkie-talkie, ki je komaj vidno štrlela izpod plašča. Brez dvoma so bili to člani zloglasne romunske policije Securitate.

Ko sva z inženirjem Czenbraunom nehala govoriti o tehniki, sva še nekoliko posedela ob kozarcu kake pijače ali skodelici kave in opazovala mimoidočo reko ljudi. Vprašal sem ga, ali je tudi na Romunskem toliko kraje in drugih kriminalnih dejanj kot na Zahodu. Zgovorno je pogledal naokoli proti

Pravoslavna cerkev Stavropoleos iz 18. stoletja.

Sedež metropolita pravoslavne cerkve (levo) in patriarhalna cerkev (desno).

tlom ter odgovoril: "In kako?" Razumel sem, da se je očitno nanašal na vsepričujočo Securitate. Želel sem ga povabiti na večerjo. Zahvalil se je, a da tisti večer ne more. Da me bo naslednjega dne poklical in povedal, kdaj bo mogoče. Tako je tudi bilo, moral je namreč pismeno prositi za dovoljenje.

Sam ali v spremstvu sem si utegnil ogledati tudi nekatere mestne znamenitosti. Za najlepšo cerkev Bukarešte velja Biserica Stavropoleos. Grški menih in kasnejši metropolit Stavropolisa, Joanikie, jo je dal zgraditi okoli leta 1730 v tipičnem vlaškem stilu. Razlikuje se od ostalih cerkva, ker je poslikana tudi na zunanji strani. Impozanten je tudi sedež metropolita pravoslavne cerkve, ki ga je ravno tako obdajala Securitate.

Leta 1996 je bil Muzeul Țăranului Român, se pravi kmečki muzej, nagrajen kot najboljši evropski muzej. Na severu mesta je naravni park s številnimi jezerci, kjer je leta 1936 sociolog Dimitrie Gusti dal zgraditi pristne stare hiše iz različnih krajev Romunske. Muzej, ki ga stalno dograjujejo, je v začetku tega stoletja obsegal tristo originalnih kmetij na površini desetih hektarjev.

Romunske kmečke hiše v parku kmečkega muzeja.

Popoldne, potem ko je sejem zaprl vrata, smo vseh šestnajst kolegov šli kam sedet, da bi pili romunsko žganje cujkas ali sreballi sladoled. Po večerji smo se pa sestajali v veži luksuznega hotela Athénée Palace. Ko smo se namenili spat v naš hotel, smo hoteli prehoditi najkrajšo pot, ki je vodila preko trga pred rezidenco conducătorja Ceaușesca, kljub prepovedi, ki je bila zapisana v romunščini na več tablah. Ko so nas straže pred rezidenco opazile, so nam pritekale naproti kriče in mahajoč, naj se ustavimo. Mi smo jim trmasto pokazali naše hotelske dokumente in kazali na naš hotel, ki ga je bilo videti s trga, ti dobri kmečki fantje, oboroženi z ruskimi *parabellum*, pa so še naprej zatrjevali, da ne smemo tam čez ... medtem ko smo se mi še vedno čudili, da nam ne dovolijo iti spat. Končno smo se med seboj zmenili, da ne smemo pretiravati, in smo ubrali pot, ki so nam jo kazale straže. Jaz sem bil že nekoliko v skrbeh, ker kolegi niso bili povsem trezni.

Zadnji dan sejma smo pa doživeli presenečenje. Predno smo začeli odmontirati naše aparate, je prišlo nekaj policajev zato, da jih zaplenijo. Kaj je bilo vzrok temu? Romuni so pri nas naročili podobne aparate, a naše tovarne so bile v veliki zamudi z dobavo. Romuni so jih pa nujno potrebovali, zato so nam jih enostavno zaplenili. Šef Siemensovega razstavnega prostora je prišel k meni spraševati, kaj mislim storiti. Rekel sem mu, da imajo Romuni prav, naj kar dovoli, da odnesejo naše aparate, pod pogojem, da nam dajo pismeno potrdilo.

Tako smo se zvečer spet sestali v hotelu Athénée Palace, kjer smo nazdravljali uspešnemu zaključku sejma do štirih zjutraj. Nazadnje sem bil tako truden kot redkokdaj!

(dalje)

Aleksander Furlan

Vajeništvo v Trstu

Še precej let po drugi svetovni vojni je bilo obrtništvo v Trstu zelo razširjena gospodarska dejavnost. Delavnice, večje in manjše, vseh mogočih poklicev so bile malo povsod, po navadi v pritličnih prostorih in dvoriščih stanovanjskih hiš, največ pa jih je bilo v okolici splošne glavne bolnišnice in pri Sv. Jakobu.

Mojstri obrtniki, gospodarji, smo jim takrat rekli, so najemali mlade fante kot vajence, torej zato, da bi se pri njih naučili poklica, večkrat pa ni bilo tako. Te mlade ljudi so nekateri uporabljali in izrabljali samo za čiščenje delavnice in za prevažanje z vozičkom na dveh kolesih raznih stvari za potrebe delavnice, stroškov z njimi pa skoraj ni bilo.

Prvo obdobje vajeništva je trajalo tri–štiri leta, potem je vajenec postal pomočnik, in čeprav za malenkost, se je zvišala tudi plača. Brezobzirni obrtniki so tedaj vajenca, ker je stal nekaj več, rajši odpustili in najeli drugega, mlajšega, vse na novo, stvari so se ponavljale in na cesti je ostalo veliko mladih, ne samo brez dela, tudi brez vsake osnove za nadaljevanje v učenju poklica, katerega bi morali že imeti.

Med te štirinajstletne vajence sem spadal tudi podpisani. Moja zgodba pa je malo drugačna. Imel sem srečo, da sem naletel na mizarsko delavnico in na gospodarja, ki me ni izkoriščal kot poceni delovno silo za prevažanje z vozičkom, ampak sem se tam o poklicu res nekaj naučil.

V delavnici je bilo zaposlenih do 20 delavcev mizarjev in po dva vajenca. Delali smo samo po naročilu in gospodar je skrbel, verjetno tudi zaradi svojih koristi, da smo vajenci v kratkem času čim več znali in prijeli za delo.

Seveda, čiščenje, pospravljanje delavnice, včasih kak prevoz z vozičkom, je bila normalna vajeniška dolžnost, ostalo pa je še dovolj časa za učenje, opazovanje in posnemanje drugih mojstrov pri njihovem delu. Tako da je večina vajencev, ki so bili zaposleni v delavnici Ludovika Pangosa, imela priložnost, da je mizarski poklic vzljubila in z njim nadaljevala.

Delavnica »Pangos« je stala na Ulici M. D’Azeaglio, prav nasproti garaže, kjer so Nemci obesili pet talcev. Še dolgo let so na iste žebelje, zabite v zid, kjer so viseli talci, pritrjevali vence v spomin na ta žalostni dogodek.

M. Magajna: Nabrežina 1947.

Delavnica, kjer sem bil zaposlen, ni bila edina dobra delavnica v Trstu, bile so še vsaj tri druge, ki so zaposlovale in vzgajale dobre mojstre mizarje, vendar so te spadale že v kategorijo male industrije, naj jih navedem: delavnica Žbokelj-Sbochelli na Ulici Tesa, Frandoli na Ulici Pascoli, Florit na Ulici svetega Frančiška in še morda katera.

Za te delavnice, specializirane v opremljanju potniških ladij, lahko mirne duše trdim, da je bila v njih večina zaposlenih Slovencev. Da je Trst slovel kot dobro ladjedelniško mesto in posebno kot kraj z najboljšo industrijo opremljanja potniških luksuznih ladij, je zasluga tudi tržaških Slovencev.

Gospodar Pangos (pozneje se je izselil v Argentino in tam ravno tako bil uspešen mizarski podjetnik) je želel in zahteval, da smo vajenci obiskovali večerni poklicni tečaj v šoli A. Volta, in pazil, da smo tja redno zahajali. Zvečer po končanem delu je hodil celo za nami, vsaj do hišnega vogala in se osebno prepričal, kakšno smer smo ubrali, proti šoli ali kam drugam.

V mestu ni manjkalo skušnjav in v šoli vsi predmeti niso bili tako zanimivi, kot sta bila zanimiva tehnično risanje in tehnologija lesa. Med skušnjave

so gotovo spadali kinematografi in prav nasproti šole je bila kinodvorana »Impero« in z velikimi plakati vabila, da bo danes »OGGI« na sporedu »Macario in njegove balerine«. Skušnjava je bila močna, mi pa zelo šibki in smo se na te postavljene limanice večkrat ujeli.

Ravnateljstvo šole je za to našo šibkost dobro vedelo in si je izmislilo neke kartončke z celomesečnimi datumi in imenom tečajnika. Vsak večer ob prihodu v šolo smo morali obvezno oddati kartonček šolskemu slugi, da je nanj pritisnil pečat z napisom »Presente«, prisoten. Kartonček je bil vedno na razpolago in na voljo gospodarju za kontrolo naše redne udeležbe tečaja. No, in zdaj?

V vratarnici je imel sluga svojo mizo in na njej dobro viden osovraženi pečat, ob njegovi odsotnosti je zadostovalo iztegniti roko in pečat je bil že v žepu. »Presente« sem si tako sam pritiskal na kartonček, a ne dolgo. Pečat sem posodil – zaupno – svojemu sošolcu, ta spet drugemu – zaupno – in tako naprej. Stvar je tako napredovala, da je »Presente« pisalo že povsod, celo na straniščnih vratih. Sluga, ki je bil sicer bolj počasne narave, je kljub temu razumel, da mu je bil pečat ukraden in začelo se je pozivedovanje nazaj: meni ga je dal ta, meni pa ta in ta, dokler niso prišli do mene, ki za sabo nisem imel nikogar. Tisto šolsko leto me je ravnatelj šole poslal na počitnice par mesecev prej. Na jesen sem se spet vpisal, sprejeli so me in dokončal sem tečaj pri osemnajstih letih z enoletno zamudo.

Med zaposlenimi v delavnici je bil mlad fant, štiriindvajsetletni mizar Ivan Kenda, doma iz neke vasi v dolinskem bregu, zelo gibčen in prijazen fant. Najini odnosi so bili zelo dobri, čeprav je desetletna starostna razlika v takih pogojih in času lahko ve-

lika. Ena od tolikih dolžnosti vajenca je bila tudi ta, da je vsak dan kupoval naročene malice za vse v delavnici, če so to želeli. V tistem času sem to nalogo opravljal jaz, v četrto ure sem se moral precej podvizati, da sem obredel razne trgovine, pekarnice, tobakarne in žganjarne (petešerije), da, tudi žganjarne, ker so si nekateri starejši delavci naročali za malico žganje (peteš). Ivan si je naročal za malico vedno, vsak dan, salamo in kruh. Ta zgodba je žalostna, in kaj imata opraviti v njej malica in salama, bodo bralci v nadaljevanju sami razumeli.

Leta 1948 se je v vasi, kjer je bil Ivan doma, zgodilo nekaj hudega, strašnega. Med praznovanjem nekega vaškega praznika se je med domače fante vrnil neki razgrajč in izzivač, po raznih takratnih nepreverjenih govoricah tudi še kaj drugega.

Skupina domačih fantov, ki se niso še zavedali, da je vojne že davno konec, niso tega razgrajča in izzivača prenašali. Ne vem ne kako in ne na kakšen način so ga umorili in vrgli v neko štirno. Ivan, na žalost, je bil med njimi.

Nekatere je policija kmalu priprla, drugi so zbežali v Koper, v cono B, Ivan ne, čakal je doma, kaj se bo zgodilo. Novica je bila dobro razširjena po časopisih in po radiu in naša delavnica ni bila izjema. Možje so ta dogodek ob uri kosila skupno komentirali. Ivan je sedel zraven mene na peči, kjer smo gredli lim, klej, kot da govori sam sebi, je rekel: »Jutri pridejo še po mene.« Nihče ga ni slišal, razen mene. Pogledal sem ga, kaj neki sploh govori, potrkal me je po rami, češ, že vem, kaj govorim.

Drugo jutro se je dan začel normalno. Prišla je ura nakupovanja malic, tudi za Ivana, kot običajno si je naročil salamo. Ko sem se vrnil s polnim košem, srečam Ivana že na dvoriščnih vratih v spremstvu dveh policajev. Vprašam ga, kam gre, da je v

M. Magajna: V Škednju še pečejo kruh (1947) (levo); Lov na tune (desno).

košu salama in kaj naj z njo. Za nekaj metrov oddaljen mi zakriči: »Pridem vele, salamo pojey ti!«

Tisti »vele«, takoj, je trajal precej let, obsodili so ga na osemnajst let, predsedel jih je štirinajst. V brk tistim, ki pravijo, da je vse relativno, štirinajst let ni nobena relativnost, je dober del človeškega življenja, sicer kratkega, ki je, kot vemo, samo eno.

Še dolgo potem sem imel probleme s salamo, če sem jo le videl, sem pomislil na ubogega Ivana, ki morda salame ni nikoli več zaužil.

Leta so minevala, pri osemnajstih letih sem postal pomočnik in gospodar Pangos mi je zaupal že nekatera dela po načrtu, po njegovem pa se je moralo vsako delo začeti od kraja, kar je pomenilo, sam si moral izračunati, koliko lesa gre za tisto določeno delo, sam si moral les izbrati in ga nabaviti, seveda na račun podjetja, in sam si ga moral pripeljati v delavnico.

Skladišče, kjer so prodajali les, ni bilo daleč, le nekaj sto metrov stran, na Ulici Matteotti, lastnik je bil gospod Stern, droben, živahen, starejši gospod, Tržačan judovskega rodu. Opazil sem, da gospod Stern pri merjenju širine desk ni držal merilca pravokotno, rajši malo poševno in je s tem pridobil na vsaki deski nekaj milimetrov, kar ni omembe vredno, če kupiš eno samo desko. Če jih kupiš več, pa se milimetri spremenijo v centimetre in plačáš les, ki ga nisi kupil. Na moje opozorilo, naj drži merilce pravilno, ni oporekal, samo pogledal me je in rekel: »Te ga bon ocio, vien de mi a vender legname«. (Imáš dobro oko, pridi k meni prodajat les.)

Odgovor je bil, seveda, odklonilen, ponosen, da sem že skoraj mizar, sem mu povedal, da mizarji kupujemo les, ga ne prodajamo. Zaradi te malenkosti ni bilo hujšega, ostala sva še naprej prijatelja.

Zelo sem bil presenečen, ko mi je nekega dne gospodar naročil, naj najamem voz s konjsko vprego za prevoz izdelanega pohištva in drugih izdelkov delavnice k Sv. Jakobu, v stavbo nekdanje Ciril–Metodove šole. Presenečenje je bilo upravičeno, saj je bilo takrat prvič, da smo najeli voznika.

Vozovi so tedaj čakali na Trgu Garibaldi, nasproti Ulici Pascoli, kot danes čakajo taksisti.

Ciril–Metodova šola oziroma stavba šole je bila med vojno porušena od letalskih bombnih napadov, takoj po vojni so jo na novo zgradili in uredili za potrebe in tiskanje Primorskega dnevnika, ki ima še danes tam svoj sedež.

Za to stavbo je podjetje »Pangos« izdelalo vse, kar je bilo lesenega, zunanjo in notranjo opremo, vključno s pohištvom.

M. Magajna: Čas kosila pred luko (1948).

Za celo goro naložen voz: usedel sem se čisto na vrh, zraven kočijaža, z zavestjo, da končno naša delavnica stopa v nove čase. Da, celo Trst se spreminja in v bodoče ne bodo več krožili po mestu vozički s človeško vprego.

Moj vajeniški čas se je iztekkel, gospodar Pangos, kot sem povedal, se je izselil v Argentino in delavnice je bilo konec, danes je na tistem prostoru šola.

Zaposlil sem se pri drugih »tišlarjih«, za nekaj let tudi pri naslednici Žbokelj–Sbochelli, po novem »Cantrisa«, v novi industrijski coni, ta je še vedno izdelovala opremo za velike potniške preookeanke. Svoj poklic sem opravljal še dobrih deset let po končani vajeniški dobi.

Na svetu se vse spreminja, ravno tako se je marsikaj spremenilo pri meni. Oženil sem se, imel otroke, potrebe so postajale vedno večje in zaposlil sem se v tržaškem pristanišču, kjer so bile možnosti za zaslužek boljše, in tam ostal do upokojitve. Poklicnega zadoščenja ni bilo več.

Po značaju in srcu pa sem ostal mizar. Doma sem si uredil malo delavnico za svoje potrebe, da je včasih v hiši zadišalo po žganem lesu.

Večkrat je žena godrnjala, da nosim oblanje v hišo, naj se zunaj dobro otresem. Zavedala pa se ni nikoli, in tudi povedal ji nisem, da jo rad poslušam, s tem godrnjanjem mi je povedala, na svoj način, da sem še zmeraj mizar!

Fotografije so povzete iz knjig Maria Magajne Trst v črno-belem (1983) in Barve otroštva (2003).

Primož Sturman

Manjšina onkraj šengenskih zapornic (2)

Po daljšem uvodnem predstavitvenem besedilu o italijanski narodni skupnosti na Hrvaškem ter širšem pogledu na istrsko-kvarnersko stvarnost, začenjamo s tokratno številko Mladike sklop pogovorov z njenimi protagonisti. Prvo mesto seveda pripada predstavniku Italijanske unije, krovne organizacije Italijanov v Sloveniji in na Hrvaškem. Njen predsednik je Puljčan Furio Radin, ki poleg predsedovanja upravnemu svetu IU opravlja tudi vlogo izvoljenega zajamčenega predstavnika italijanske narodne skupnosti v hrvaškem Saboru, funkcijo predsednika upravnega odbora, torej nekakšne »manjšinske vlade«, pa opravlja Maurizio Tremul. Tremul, ki se je rodil v Kopru leta 1963 (tu z družino prebiva še danes), je na družbeno in politično prizorišče stopil v letih slovenskega osamosvajanja. Intervju z njim smo posneli februarja letos v Kopru.

► *Prvo, seveda obvezno vprašanje. Kako deluje Italijanska unija?*

► Italijanska unija je v svojem bistvu združenje državljanov, ki zbira in predstavlja v Sloveniji in na Hrvaškem živeče Italijane. Bavi se z vsem, kar je v zvezi z italijansko narodno skupnostjo v obeh državah, od politike, šolstva, do kulture in še marsičesa. Njena ureditev je seveda demokratičnega značaja, svet s petinsedemdesetimi predstavniki naši člani obnavljajo vsaka štiri leta. Vsaka skupnost Italijanov (teh je skupno dvainpetdeset, šest v Sloveniji, ostale pa na Hrvaškem) ima v svetu svoje zajamčeno zastopstvo. Notranja ureditev IU predvideva vstopni prag za izvolitev, vsaka skupnost Italijanov pa ima vsekakor pravico do svojega zastopnika. Letos junija bomo obnovili vsa delovna telesa, h glasovanju bomo zatorej povabili 35 tisoč naših članov. Po navadi se udeležba na volitvah suče okrog petdeset odstotkov. Svet, ki je nekakšen »manjšinski parlament«, izvoli svojega predsednika, ki je predsednik Italijanske unije, izbere pa tudi predsednika upravnega odbora, ki mora v roku devetdesetih dni predstaviti svoj delovni program ter svojo ekipo. Izglasuje se zaupnica, nato se začne z delom. V vsakem trenutku je možno odboru izglasovati nezaupnico.

► *Je med skupnostmi Italijanov v Sloveniji in tistimi na Hrvaškem kaka bistvena formalna razlika?*

► Ne, vse skupnosti so združenja državljanov. Zakon o združevanju je v obeh državah seveda podoben. Zaradi delitve prostora zgodovinske naselitve Italijanov v Istri, Kvarnerju in Dalmaciji smo kot Italijanska unija uradno registrirani v obeh državah. Zgodovinski sedež Unije je na Reki, nove delovne prostore pa smo po osamosvojitvi Slovenije odprli tudi v Kopru. Obstajata torej dve ozemeljski enoti, ki delujeta v sinergiji, koprška in reška, vsaka pa se po svoje prilagaja stvarnosti, v kateri se nahaja.

► *Kaj pa zgodovina Italijanske unije?*

► Italijanska unija je uradno nastala januarja 1991, ko so se zgodile prve svobodne volitve. Drugega marca istega leta je v Pulju potekala njena ustanovna skupščina. Tedaj smo razpustili staro Unijo Italijanov Istre in Reke (Unione degli Italiani dell'Istria e di Fiume), ki je bila ustanovljena leta 1944 v kraju Čamparovica pri Labinu. Njen nastanek so spodbudili hrvaški nacionalisti, pa tudi kak Italijan, in sicer z motivacijo, da hočejo Italijani Istre in Reke združitev z Jugoslavijo, kar je bil seveda izraz tedanjega komunističnega duha, ki se je porajal v Jugoslaviji. Združenje, ki je do tedaj pripadalo Socialistični zvezi delovnega ljudstva, smo zato razpustili. Šestnajstega julija 1991 smo odobrili nov statut in spremenili ime. Za svoj simbol smo izbrali italijansko trobojnico, s katere smo odstranili rdečo peterokrako zvezdo. Začelo se je torej novo obdobje.

► **Unija Italijanov že dolgo let sodeluje s Tržaško ljudsko univerzo. Kako se je začelo to sodelovanje?**

► Letos praznujemo 45-letnico sodelovanja. Povedati gre, da je bilo v bivših časih jugoslovanskega režima Italijanom onemogočeno spletati odnose z italijanskimi oblastmi onkraj meje. Zato se je Italija, predvsem po Osimskim sporazumih, odločila, da bo pomagala Italijanom v tedanji Jugoslaviji, ampak tega ni mogla storiti neposredno. Zato se je »poslužila« zasebnega združenja, in sicer Tržaške ljudske univerze, kateri je zunanje ministrstvo zaupalo nalogo, pa tudi sredstva za pomoč Italijanom v tedanji Jugoslaviji. S časom se je sodelovanje razvilo, postopoma je k nam začelo pritekati več denarnih sredstev.

Tudi po razpadu Jugoslavije, demokratizaciji ter osamosvojitvi Slovenije in Hrvaške se sodelovanje nadaljuje, čeprav z nekoliko različnimi otenki. Najbrž je to sodelovanje edino, kar se je ohranilo od »starih« časov. Pri nas se je stvarnost popolnoma spremenila. Izginila je Jugoslavija, nastali sta Slovenija in Hrvaška, dve samostojni in demokratični državi, ena od teh je danes že članica Evropske unije, šengenskega in evro območja, Evropski uniji je tudi predsedovala, druga se na vstop v evropske povezave še pripravlja. Stara UIIF (Unione degli Italiani dell'Istria e di Fiume), katere je sedanja Italijanska unija le pravni, ne pa tudi politični naslednik, danes ne obstaja več. Kar obstaja še vedno, je finančna pomoč Italije italijanski skupnosti v Sloveniji in na Hrvaškem, in sicer preko Tržaške ljudske univerze. Funkcija, ki jo je ta ustanova opravljala pred tolikimi leti, je danes precej različna, saj ni s strani slovenskih in hrvaških državnih institucij nikakršnega zadržka za sodelovanje med Italijo in njeno manjšino v Istri.

► **V zadnjem času se veliko dela tudi na čezmejnem sodelovanju. Kakšno vlogo pri tem igra Italijanska unija in kako poteka sodelovanje z institucijami slovenske manjšine v Italiji?**

► Pred nekaj leti se je začelo zelo intenzivno sodelovanje z institucijami slovenske manjšine v Italiji, predvsem kar se tiče čezmejnega sodelo-

Pročelje palače Modello na Reki, v katerem ima svoj sedež Italijanska unija (Foto: Arhiv EDIT, Reka).

vanja na relaciji Italija-Slovenija, pa tudi Slovenija-Hrvaška. Ustvarili smo nekakšno omrežje evropskih uradov v Italiji in državah bivše Jugoslavije. Vedno sem bil prepričan, da je pomembna priložnost za obe narodni skupnosti, da vsaka po svoje izkoristi tista sredstva, ki jih Evropa daje na razpolago za obmejna področja. Priložnost pa se ne kaže samo v gmotnih in materialnih vidikih, ampak tudi glede same vidljivosti, novih odnosov in same vloge manjšin, ki lahko v tem času in na tem prostoru odigrajo zelo pomembno vlogo. Večina od nas je dvojezičnih, poznamo namreč dve kulturi in dve stvarnosti. Vsak od nas seveda najbolj ljubi svojo matično domovino, pa tudi državo, v kateri živi, saj jo je njegova skupnost pomagala zgraditi. Meni je pri srcu Koper, saj sem se tu rodil, od tu izvira moj rod, Italijani so tu veliko pripomogli pri nastanku tukajšnjega družbenega tkiva. Prepričan sem, da isto velja tudi za Slovence v Italiji. Zato je lahko manjšina inštrument, s katerim se čezmejno sodelovanje lahko še dodatno krepí, saj je naš interes, da so odnosi med sosednjimi državami na dobri ravni. Ne potrebujemo prevajalcev, slušalk ali tolmačev. Hvaležen sem predvsem podjetju Euroservis iz Trsta ter Eriku Švabu, ki je prvi izdelal naše projekte.

➤ ***Večina od teh se je zgodila na kulturnem področju, kajne?***

➤ Seveda, a tudi na gospodarskem (MINTUR – Manjšinski turizem), kmetijskem (AGROMIN – Manjšinsko kmetijstvo), na kulturnem pa projekti Umetniki dveh manjšin, Pesniki dveh manjšin in tako dalje. Sodelovanje je bilo vedno dobro, donosno in je ustvarilo dobre rezultate. Vedno smo porabili vsa sredstva, ki smo jih imeli na razpolago. Ustvarili smo kakovostne izdelke. Sodelovanje se nadaljuje in se bo seveda še nadaljevalo z razpisom novih čezmejnih projektov.

Maurizio Tremul.

➤ ***Prav pred kratkim (februarja) je bil odobren projekt Lingua-Jezik. Za kaj gre?***

➤ Po dolgi in nelahki poti so v Novi Gorici na posebnem srečanju odobrili seznam projektov, med katerimi je tudi tisti, ki zaznamuje naše sodelovanje na jezikovnem področju. Gre za projekt Jezik-Lingua, ki med seboj povezuje Slovensko kulturno gospodarsko zvezo in Svet slovenskih organizacij na italijanski strani meje ter Italijansko unijo na slovenski. Gre za sklop dejavnosti in pobud, predvsem na jezikovnem področju, in sicer glede same promocije jezika, slovenskega v Italiji ter italijanskega v Sloveniji in na Hrvaškem. Projekt se je začel oktobra lani, trajal pa bo vsega skupaj štirideset mesecev.

➤ ***Kakšne vrste pobud boste priredili?***

➤ Slovenska narodna skupnost v Italiji bo ustanovila svoj jezikovno-kulturni center v Nediških dolinah, v katerem bo prirejala jezikovne tečaje, razvijala bo sodelovanje na šolskem področju, tiskala bo publikacije. Mi pa bomo skenirali in računalniško obdelali del fonda koprskе mestne knjižnice Srečka Vilharja, v glavnem italijanske revije, priredili pa bomo tudi specifične tečaje italijanskega jezika za policijo, bolničarje, sodnike, javne upravitelje.

➤ ***Projekt ni torej namenjen samo manjšinam, ampak presega njihove meje.***

➤ Seveda, evropski projekti niso kakor sredstva, ki jih dobimo od matice ali države gostiteljice in ki so namenjena izključno manjšini ter ohranjanju in razvoju njenega jezika ter kulture. Pri evropskih projektih smo sicer protagonisti, pozitivne učinke pa mora projekt prinesiti celotni skupnosti in ne samo pripadnikom manjšine. Italijanščino bomo šli poučevati Neitalijane. Zakaj smo se odločili prirediti tečaje italijanščine za zgoraj omenjene kategorije? V času, ko ni več meje, je dobro, da slovenska policija pozna italijanščino ter z njo komunicira z italijanskimi turisti, ki dnevno prihajajo v naše kraje. Če bo nastala evroregija, se bodo posledično razvile integrirane storitve, kakor se danes že dogaja med Gorico in Novo Gorico. Vzemimo primer: na cesti se zgodi prometna nesreča in na prizorišče prihiti rešilec, seveda iz najbližjega kraja ne glede na mejo. Njegova posadka mora poznati oba jezika. Naši specifični tečaji bodo torej namenjeni predvsem temu, da bodo poenostavili življenje ob meji. Željo pa imamo, da bi odprli tudi info točko, ki naj bi se nato razvila v prvo italijansko knjigarno na slovenski obali, ki je danes še nimamo.

➤ ***Projekt Jezik-Lingua zadeva le italijansko narodno skupnost v Sloveniji ali tudi Italijane na Hrvaškem?***

➤ Največ v Sloveniji, nekatere raziskave in publikacije pa bomo razširili tudi na širše istrsko področje, k sodelovanju bomo zato poklicali tudi raziskovalce s Hrvaške. Ni namreč dovoljeno,

da bi sredstva uporabili izven področja, ki zadeva projekt.

► **Dovolite mi za konec še nekaj bolj osebnih vprašanj. Od kdaj se udeležujete na manjšinskem področju?**

► Od leta 1991, ko so me izvolili za predsednika upravnega odbora IU, nato sem bil predsednik sveta IU, sedaj pa sem spet predsednik njegovega upravnega odbora. Italijanska unija se seveda ni rodila čez noč, ampak na temeljih, ki jih je postavila Skupina 88. Pri tej sem bil soudeležan.

Danes se dnevno premikam med Koprom, Trstom, Reko, Istro, Zagrebom, Ljubljano, Rimom. Veliko je srečanj s političnimi predstavniki Italije, Slovenije in Hrvaške. Premikam se med tremi državami, živim v avtomobilu. Nimam časa, da bi se dolgočasil, pa tudi ne za to, da bi si odpočil.

► **Ste tudi pesnik, kajne?**

► Recimo, da se s tem trenutno ukvarjam zelo malo, saj me družbeno-politično delo zaposluje kar precej. Ukvarjal sem se tudi s poezijo in pripovedništvom, in sicer pred letom 1991. Za dober uspeh v književnosti moraš imeti vsaj malo časa zase. Trenutno ga nimam, saj sem dnevno zaseden s svojim delom, tudi ob sobotah in nedeljah.

► **Kako se je počutili Italijan v Kopru, pa tudi v širšem prostoru za mejo, ki fizično ni prisotna več, pa s tisto drugo mejo, ki še obstaja?**

► Po mojem je razlika med Italijani, ki živijo v Kopru, ter onimi, ki prebivajo v Rovinju ali Pulju. Stanje duha je različno, v velikem delu hrvaške Istre, predvsem na obali, je okolje bolj Italijanu prijazno. Vsi se dobro počutijo za to, kar so, Italijane, Hrvate ali Istrane, in vsi so med seboj integrirani. Večjih težav ni. Na slovenski obali, pa tudi na Reki, je biti Italijan kdaj tudi neprijetno, gledajo te postrani, kot naslednika fašizma, ki je

preganjal Slovence. V Italiji nas v nekaterih krogih sploh ne poznajo, nimajo zavesti o italijanski prisotnosti v Istri, nekateri pa nas imajo celo za komunistične izdajalce ...

► **... in to še danes, dvajset let po padcu Berlinskega zidu?**

► Nimam težav priznati, da sem pri sedemnajstih letih, in sicer dva dni po Titovi smrti spisal njemu posvečeno pesem. Ves svet je tedaj jokal za Titom, v šoli pa smo imeli domačo nalogo napisati nekaj o njem. Napisal sem pesmico Titu, katere se seveda ne sramujem, saj je del moje intelektualne in osebne poti. Danes je seveda ne bi več napisal. Pred njo in po njej sem napisal tudi veliko pesmi proti komunističnemu režimu. Nikoli pa nisem imel partijske izkaznice. Po verskem prepričanju sem namreč kristjan, redno zahajam v cerkev. Pred desetimi dnevi me je neka gospa v Trstu vprašala, če še vedno pišem pesmi o Titu. Rekel sem ji, da sem jo napisal pred tolikimi leti in da se tega ne sramujem. V Italiji so še danes taki politiki, ki so se pri osemnajstih odločili za vstop v salojske vrste, a jim tega danes nihče več ne očita. Zdi se, kot da je fašizem pri nas trajal dva tisoč let. V politiki in medijih je vseskozi govor o fašistični Italiji, o fašističnih zločinih, ki jih nihče noče zanikati ali opravičiti. Zgodovina pa danes ne more v tolikšni meri vplivati na življenje ljudi, še posebno izobražencev. Iti hočemo po poti sožitja, integracije in medsebojnega spoštovanja. Upam, da bomo s časom nehali uporabljati zgodovino v politične namene. Ko si bomo priznali medsebojne krivice, bomo zgodovini in zgodovinarjem predali to poglavje. Gledati pa moramo naprej in delati, torej še dalje podpirati medmanjšinsko in meddržavno sodelovanje, na krajevni, a tudi na evropski ravni. Zgodovina za nas ne more biti vsakdanji kruh, napajati se moramo namreč s pogledom v prihodnost.

(dalje)

POPRAVEK: V prejšnji številki revije *Mladika* smo napačno zapisali, da na puljskem odseku reškega vseučilišča Juraja Dobrile deluje tudi oddelek za italijanistiko. V resnici ima Pulj svoje samostojno vseučilišče, ki nosi ime po škofu Juraju Dobrili. Bralcem se za napako opravičujemo.

Rozina Švent

Boris Pahor – priča in pričevalec našega časa

Slovenski tržaški pisatelj Boris Pahor (1913) je zagotovo človek, ki se ga lahko »spomnimo« skoraj ob vsakem pomembnejšem prazniku (npr. dan spomina na žrtve holokavsta, dan upora proti okupatorju, dan državnosti itn.), prav posebej pa še ob slovenskem kulturnem prazniku, ki nas vsako leto znova opozori na naš mačehovski odnos do kulture, ki jo vse prevečkrat obravnavamo »zgolj kot potrošniško dobrino« ali »kot nagelj, ki ga družbene elite pripnejo na svoj rever ob državiških proslavah«¹.

Tako kot vsa leta do sedaj je tudi letos Narodna in univerzitetna knjižnica (NUK) v Ljubljani ob tem prazniku pripravila osrednjo literarno razstavo, ki jo je posvetila prav temu avtorju, ki nas že skoraj sedemdeset let razveseljuje s svojo kleno besedo. Ni naključje, da je naslov letošnje razstave »Boris Pahor: meja kot usoda«.

»Razstava /.../ skuša prikazati Pahorjevo izkušnjo meje, razumljene dobesečno v smislu narodne, državne ali ideološke meje, ali pa v prenesenem pomenu kot meje med življenjem in smrtjo, med biti in nebiti (na osebni ali narodni ravni), saj je ravno izkušnja meje tista stalnica v njegovem ustvarjanju, ki bistveno določa premise njegovega pisanja in delovanja.«²

Razstava pa je istočasno tudi zahvala pisatelju, ki je pred kratkim NUK-u podaril svoj obsežni osebni literarni arhiv, ki vsebuje rokopise ozi-

Boris Pahor

roma tipkopise del, veliko zbirko pisem in korespondence, fotografije, dokumentacijo, zapiske, časopisno gradivo itn. Vse to gradivo bo skupaj z njegovimi knjigami dragocen pričevanjski dokument naše novejšje zgodovine, ki se v Pahorjevem primeru začneja z veliko tragedijo Slovencev v Trstu – s fašističnim požigom Narodnega doma (leta 1920), ki je predstavljal simbol slovenske kulture in ekonomske enakopravnosti.

Zagotovo ga je prav to dejanje na neki način zaznamovalo za vse življenje in ga utrdilo, da je svojo nadaljnjo življenjsko pot »premagoval« s ponosno in dvignjeno glavo. Sam je zapisal:

»Kogar je namreč že kot šolarčka zajel preplah zanikane skupnosti, ki brez moči mora gledati, kako plameni uničujejo njegovo gledališče v središču Trsta, temu so bili za zmeraj skazili podobo prihodnosti. Krvavo nebo nad pristaniščem, podivjani fašisti, ki z bencinom polijejo ponosno stavbo in potem rajajo ob siloviti grmadi – vse se je bilo vtisnilo v otrokovo notranjost in jo traumatiziralo. In to je bil šele začetek, ker potem je tisti deček postal krivec, ne da bi vedel, nad kom ali nad čim se je pregrešil, saj ni mogel dojeti, da ga obsojajo zaradi rabe jezika, v katerem je ljubil starše in začel spoznavati svet. Najbolj pošastno pa je vse skupaj postalo, ko so slovenskim ljudem spremenili imena in priimke, a to ne samo živim, marveč tudi tistim na pokopališčih. No, a ta četrstoletna anulacija je v taboriščnem ozračju doživela svojo ekstremno limito s tem, da so človeka skrčili na številko.«³

¹ Peter Kovačič Peršin, O položaju slovenske kulture, Delo, Sobotna priloga (6. 2. 2010), str. 10-11.

² Spremnjena beseda avtorja razstave Marijana Ruperta v katalogu razstave, str. 6.

³ Boris Pahor, Nekropola, Mladinska knjiga, Ljubljana 2008, str. 25.

Skoraj ves njegov bogati literarni opus bi lahko zaobjeli v oznaki – literatura v funkciji pričevanja. Vseskozi imamo opravka s pisateljem, ki ima izreden posluš in dar za opazovanje in opisovanje ljudi, narave ... in ob tem premore še izredno samorefleksijo, nekakšno meditacijo o sebi in o stvareh, ki jim je bil priča. Vse od leta 1940 dalje, ko je v Kocbekovi reviji Dejanje objavil svojo prvo kratko novelo »Človek pod motvilom«⁴ je bil tako rekoč zapisan literaturi, čeprav je njegova prva knjiga izšla šele leta 1948 – zbirka novel in črtic »Moj tržaški naslov«.

Zagotovo je njegovo najbolj poznano delo »Nekropola«, ki je izšlo že davnega leta 1967. Delo, ki je doživelo že več ponatisov, je bilo prevedeno tudi v številne tuje jezike.

Njegov literarni opus, ki šteje skupaj s prevodi in ponatise ok. 100 enot (samo knjige), je izjemen, zato nas ne preseneča, da je bil že nekajkrat predlagan za Nobelovo nagrado za literaturo. Prav tako pa je dobitnik številnih uglednih priznanj in nagrad. Med drugim je leta 1992

prejel tudi veliko Prešernovo nagrado, francosko odlikovanje vitez Legije časti (2007) ... in prav pred kratkim alternativno nagrado »Trst, kultura omike«, ki mu jo je podelila skupina tržaških intelektualcev kot nadomestilo za neimenovanje za častnega meščana Trsta. Prav ta zadnja nagrada ponovno izpričuje njegovo dosledno borbo proti vsem vrstam totalitarizma – od fašizma do nacizma in komunizma. Med njegovimi številnimi znanci najdemo celo vrsto »preganjanih« literarnih ustvarjalcev – Edvarda Kocbeka,⁵ Franca Miklavčiča, Viktorja Blažiča itd.

Boris Pahor, starosta slovenske literature, pa je lahko tudi vzornik našim politikom na obeh straneh meje – predvsem ko je treba zagovarjati slovenske nacionalne interese.

4 Pred tem je v ljubljanski reviji Mladika objavil nekaj krajših prispevkov pod psevdonimom »Joško Ambrožič«. Ambrožič je bil tudi dekliniški priimek njegove mame Marije.

5 Leta 1947 je Boris Pahor v Padovi diplomiral s tezo *Espressionismo e neorealismo nella lirica di Edvard Kocbek*.

TO • POD ČRTO • POD ČRTO • POD ČRTO • POD ČRTO • POD ČRTO • POD

KB 1909

Zadnje čase se matični tisk zanima za vse bolj aktivno vlogo, ki naj bi jo finančna družba KB 1909 igrala v slovenskem gospodarstvu. KB je bila, sicer minimalno, soudeležena v skrahiranem Istrabenzu, je glavni delničar tednika Mladina, baje se je zanimala celo za nakup glavnega slovenskega dnevnika, zadnje čase pa se govori tudi o prevzemu podjetja, ki upravlja turistično-gostinski center Postojnske jame. Tu je sicer naletela na odpor nekaterih domačih krogov, ki očitajo KB-ju, da mu je gostinsko-turistična dejavnost tuja in da gre torej za špekulacijo. Poleg tega še najbolj boli argument ali kritika, da je KB pravzaprav tuje podjetje. Kakorkoli že, velikopoteznost menažerjev priča, da naša finančna družba doživlja lep ekspanzivni moment, ki dokazuje, da razpolaga z znatnimi denarnimi sredstvi. Po drugi strani pa nam KB 1909 priključuje v spomin še vedno nerazčiščen primer TKB, ki je padla pod sekiro italijanske državne banke, ne samo zaradi velikih izgub, ki so bile posledica nerazsodnih investicij, temveč tudi zaradi operacij, ki so bile na robu prozornega bančnega delovanja. Likvidacija bo gotovo trajala še nekaj let in bo sama po sebi požrla del kapitala, ki se je nagrmadil v TKB-ju. Šele ko bo vse premoženje odtujeno in bodo izplačani vsi, ki imajo prednost, se bo dalo morda razumeti, kaj se je zgodilo. Morda pa bomo vendarle prej prišli do resnice in raznih ozadij, ki so privedli do prisilnega stečaja. Širijo se govorice, da se pripravlja nova publikacija, ki naj bi povedala kaj več od tiste, ki je pred leti vse razočarala s svojim namigovanjem, češ da so samo naklepi Rima in Ljubljane naredili konec našemu največjemu bančnemu zavodu. Bomo res zvedeli kaj novega?

Nataša Stanič

Smrt na križu – brutalnost križanja v antičnem svetu

Ko je papež Pij XII. poslušal zdravniško razlago o Kristusovem trpljenju na križu, je poblede od bolečine in vzkliknil:

»Tega nismo vedeli. Tega nam ni nihče nikoli povedal.«

To, kar je papeža tako pretreslo, so bili izsledki znanstvenega dela člana Francoske akademije Pierra Barbeta, kirurga in arheologa, ki je prvi začel z raziskavami o fizičnem trpljenju našega Gospoda, o čemer najdemo v Evangelijih le skopa dejstva. Dr. Pierre Barbet je objavil rezultate svojih raziskav v knjigi, ki je danes klasika: Zdravnik na Kalvariji.

Pri svojem delu, ki ga je opravljal v 30-ih letih prejšnjega stoletja, se je močno opiral na zdravniške analize odtisov na Turinskem prtu ter tako prikazal vsak detajl Kristusovega trpljenja z bolečo natančnostjo.

Križanje verjetno izvira v Perziji. V starih Grkih je vzbujalo tako grozo, da ga niso nikoli uporabljali. Aleksander Veliki ga je uvedel v Egiptu in Kartagini, od koder so ga verjetno prevzeli Rimljani. Čeprav Rimljani križanja niso iznašli, so ga pa zato izpopolnili v dovršeno obliko mučenja in smrtne kazni.

Križanje so uporabljali za sužnje, upornike, pirate, zaničevane sovražnike in zločince. Prav zato je veljalo križanje za najbolj sramoten in nečasten način smrti. Rimski državljani, ki so bili obsojeni na smrt, niso umrli na križu, razen če so bili obtoženi izdajstva države. Cilj križanja pri Rimljanih ni bila zgolj usmrtitev zločinca, ampak tudi onečaščenje in oskrunjenje njegovega telesa. Po tradiciji je bil vsak rimski državljani upravičen do dostojnega pogreba. A pustiti telo na križu, da je začelo trohneti in so ga načele in oskrunile divje zveri in roparske ptice, ter mu odreči pogreb, je bil znak najhujše sramote. Po kazenskem zakoniku starih Rimljanov je križanje pričalo tudi o nizkem družbenem položaju križanega. Vendar je bilo po rimskem pravu družini obtoženca lahko dovoljeno, da je pokopala njegovo truplo, če je za to dobila dovoljenje od rimskega sodnika. Ta zakon je bil v veljavi od približno 6. stoletja pr. Kr. do 4. stoletja po Kr., ko je leta 337 cesar

Konstantin prepovedal križanje iz spoštovanja do Jezusa Kristusa, najbolj znane žrtve na križu.

Kljub temu, da judovski zgodovinar starega veka Jožef Flavij in drugi zgodovinski viri omenjajo na tisoče žrtev, ki so jih Rimljani križali, so arheologi našli ostanke samo enega človeka, ki je umrl na križu. Našli so jih v neki kostnici blizu Jeruzalema, datirajo pa iz Kristusovih časov. Nič nenavadnega ni v tem, da je samo ena najdba te vrste, saj so telo križanega običajno pustili na križu, da je strohnelo in zato se ni ničesar ohranilo.

V Novi zavezi je opisan potek Jezusovega križanja. Začelo se je z bičanjem, pri katerem je obtoženi izgubil veliko količino krvi in zaradi katerega je lahko prišlo do zastoja krvnega obtoka. Bičanje je bilo pri Rimljanih po zakonu dovoljen začetek izvršitve kakršnekoli smrtne kazni. Po judovskem zakonu je bilo dovoljenih samo 39 udarcev, vendar se ne vé, če so Rimljani spoštovali judovske verske zakone. Običajno orodje za bičanje opisuje dr. Barbet takole:

»To je bil bič, ki se v latinščini imenuje flagrum. Imel je kratek ročaj, na katerega je bilo pritrjenih precej daljših in debelih jermenov. Malo pred koncem so bile v jermene potisnjene svinčene kroglice in ostre kosti ovac. Jermeni so presekali kožo, kroglice in kosti pa so zasekale globoke in razmesarjene rane.«

Pred bičanjem so obtoženca slekli ter mu privezali roke na pokončen steber. Običajno sta bila dva vojaka (liktorja), ki sta ga bičala po hrbtu in nogah. Moč udarcev je bila odvisna od razpoloženja liktorjev. Po bičanju so vojaki često sramotili svojo žrtev. Koliko časa je bil obtoženec še živ na križu, je poleg drugega zaviselo tudi od količine krvi, ki jo je izgubil pri bičanju.

V prvih začetkih v Perziji so žrtev verjetno privezali na drevo ali pokončen steber. Šele kasneje so začeli uporabljati obliko križa: pokončni drog (stipes) in prečni drog (patibulum). A ta oblika je imela več variant. Kot kažejo arheološke in zgodovinske raziskave, naj bi bil v času Kristusa pri Rimljanih v Palestini najbolj v navadi nizek križ v obliki črke T.

Po običaju je moral obtoženec nesti lastni križ od kraja bičanja do kraja križanja. Ker pa je bila celotna teža križa precej preko 135 kg, je nesel samo prečni drog, katerega so mu položili na tilnik in ramena, mu razpeli roke in jih nanj privezali. Samo ta je lahko tehtal od 35 do 60 kg.

Na čelu procesije, ki se je pomikala proti kraju križanja, je bila rimska vojaška straža in eden od vojakov je nesel tablo, na kateri je bilo napisano ime obtoženca in njegov zločin. Ta napis (titulus) so potem pritrdili na vrh križa.

Težki pokončni leseni drogovci stipes, na katere so pritrdili patibulum, so bili stalno zabiti v zemljo zunaj mestnega obzidja. Na kraju usmrtitve so

po zakonu morali dati žrtvi napitek, pripravljen iz vina in mire, ki naj bi učinkoval kot lahek analgetik. Potem so obtoženca običajno slekli do golega (vsi evangeliji Nove zaveze pripovedujejo, kako so vojaki žrebali za Jezusova oblačila), ga vrgli na tla na hrbet, z razprtimi rokami še vedno privezanimi na patibulum. Po zgoraj omenjeni arheološki najdbi ostankov križanega telesa je mogoče sklepati, da so bili žebli železne špice, dolge 13 do 18 centimetrov, z encentimetrskim širokim kvadratastim vrhom. Iz ostankov v kostnici in odtisov na Turinskem prtju je tudi razvidno, da žebeljev niso zabili skozi dlan, ampak skozi zapestje in s tem delno ali pa popolnoma presekali medialen živec, kar je povzročilo neznosno bolečino. Če bi bili žebli zabiti skozi dlan, bi zaradi teže visečega telesa počasi raztrgali meso do prstov in telo bi zdrknilo s križa.

Ko so pribili roke žrtve na patibulum, so letega vojaki dvignili do vrha stoječega droga. Nato so vlekli telo, pritrjeno z žebli skozi zapestji, navzgor; bolečina je morala biti neznosna. Potem ko je bil patibulum varno prabit na stipes, so vojaki spet porinili telo žrtve navzgor, dokler se ni naslonilo na grobo leseno desko (sedile), ki je bila pritrjena na križ. In končno so žrtvi prekrizali noge ter jih pribili na križ.

Kaj je bil končni vzrok smrti na križu? V tako nenaravno zvitem položaju je križani lahko vdihnil, ni pa mogel zadosti sprostiti mišic prsnega koša, da bi izdihnil. Pri izdihavanju se je moral potegniti na-

Anthonis Van Dyck, Kristus na križu (olje na platnu, Sint-Jacobskerk, Antwerp).

vzgor, pri čemer si je pomagal v glavnem z nogami. Počasi je postal tako utrujen, da se enkrat ni mogel več dvigniti in se je zadušil. Nekateri žrtve so se borile s smrtjo tudi po dva dni ali še dlje. Druge so umrle hitreje. Včasih so rablji z železno palico zlomili noge žrtve, tako da se ni mogla več dvigati, da bi dihala.

Del grozotnega poteka križanja je bilo tudi prebadanje telesa s sulico. Edini namen tega je bilo preveriti, če je žrtev res že mrtva.

Dve vprašanji o Jezusovi smrti že dolga leta povzročata ostre znanstvene kontroverze: kakšna je bila rana na Njegovi desni strani in zakaj je umrl že po komaj nekaj urah na križu. Ena najbolj razširjenih

razlag pravi, da je verjetno umrl zaradi zastoja srca.

Prav tako sprejemljiva, če ne morda še bolj, je druga trditev, češ da so tri stvari pospešile Njegovo smrt: skrajna izčrpanost, izredno kruto bičanje, pri katerem je izgubil veliko količino krvi, ter šok. To razlago potrjuje tudi dejstvo, da ni mogel nesti prečke križa od sodne hiše do kraja križanja, to je na razdalji približno šeststo metrov. Prav zadnji vzrok Jezusove smrti pa je bil verjetno tak kot pri vseh drugih žrtvah križanja.

Bila je to kombinacija predvsem izgube krvi, šoka, izčrpanosti, zadušitve, in končno morda še srčne kapi.

In vendar Jezusove smrti ni mogoče pripisati nobenemu naravnemu vzroku. Jezus bi lahko izbral med življenjem in smrtjo.

»Nihče mi ga (=življenja) ne more vzeti, ampak ga jaz sam od sebe dam. Oblast imam, da ga dam, in oblast imam, da ga zopet vzamem.« (Janez 10,18)

Jezus se ni oklepal življenja, ko mu telo ni moglo več vzdržati brez nadnaravne pomoči. Prostovoljno je šel v smrt:

»In Jezus je zaklical z močnim glasom: 'Oče, v tvoje roke izročam svojo dušo.' In ko je to rekel, je izdihnil.« (Luka 23,46)

Ljubka Šorli

Izbrane pesmi

Ob 100-letnici rojstva pesnice Ljubke Šorli (Tolmin, 19. februar 1910 – Gorica, 30. april 1993) sta se tržaška založba Mladika in Goriška Mohorjeva družba hoteli pokloniti tej veliki slovenski pesnici in izdali miniaturno izdajo njenih izbranih pesmi v izboru, ki ga je leta 1973 pripravil Marijan Brecej.

Ljubka Šorli je preživljala otroštvo pretežno v Tolminu. Po osnovni šoli, ki jo je obiskovala deloma na Jesenicah, kamor se je bila družina zatekla zaradi prve svetovne vojne, in deloma v Tolminu, je obiskovala triletno meščansko šolo (1923-25). Med letoma 1925 in 1933 je živela v Tolminu, delovala v študentskih ilegalnih organizacijah, zadnji dve leti je nadomestovala organista in vodila zbor deklacij. Že zaradi tega so italijanske oblasti postale nanjo pozorne.

Leta 1933 se je Ljubka Šorli poročila s tedaj že po deželi znanim pevovodjem in skladateljem Lojzutom Bratužem. Temu zakonu je bila odmerjena izredno kratka življenjska doba, komaj tri leta, obenem pa namenjena ena izmed najglobljih in najgrenkejših usod v zgodovini primorskega boja za slovenstvo. Iz tega zakona sta se rodila dva otroka; hčerka Lojzka (1934) in sin Andrej (1936).

Po moževi smrti (1937) se je Ljubka Šorli nastanila za nekaj mesecev v rodnem Tolminu, že jeseni istega leta pa se je vrnila v Gorico. Potem so se zvrstila leta težkih preizkušenj, velikega trpljenja in ponižanja. Leta 1943 so Šorlijevo zaprli na tržaškem Ispettoratu di Polizia v ulici Bellosguardo, kjer je domoval zloglasni Colotti. In tudi mučili. Kasneje je bila zaprta v Zdravščini. Medtem so ji internirali mater in sestro.

Leta 1944 je opravila v Tolminu, 1945 pa v Gorici učiteljski tečaj, kasneje je učila v kraju Zadlazi-Čadrg ter Pečine. Leta 1947 je delala učiteljsko maturo v Gorici in odtlej poučevala skoraj v vseh vaseh goriške okolice in mesta. (Iz spremne besede Marijana Breclja)

V miniaturni, posvečeni hčerki Lojzki in sinu Andreju, je na skoraj dvesto straneh objavljen izbor pesmi Ljubke Šorli, ki so bile ustvarjene do začetka sedemdesetih let. Tematsko so razdeljene v štiri sklope. V prvem sklopu prevladuje ljubezenska tematika, globoka in živa ljubezen do moža, ki očara z lepoto in veličino tega čustva. V drugem razdelku so pesmi, posvečene domači Tolminski, njenim češnjevim cvetovom, večerom, goram, otroštvu ob Tolminki ter Gorici in njenim lepotam; odlikuje jih posebni pesniški zanos in kolorit. Sledijo pesmi, v katerih se izražajo pesničina otožnost, bolečina in trpljenje in ki jih zaznamujejo ločitev od družine, ječa in vojna vihra, a tudi dokončna ločitev od mame, kateri posveča sonetni venec. V zadnjem, četrtem sklopu so zbrane religiozne pesmi.

IZ PRIMORSKE VASICE

*Vsa v gorah je skrita,
v jesen vsa zavita
ko v gozdu stezica –
primorska vasica.*

*Tam v koči za poljem nekaj žari –
na ognjišču plamen pojema.
Kdo v pozni tej uri še tam bedi?
Besede ni ... usta so nema ...*

*Ob ognju slabotnem mati sedi
in misli na padlega sina ...
Kot kamen ji misel srce teži:
vse dala sem ti, domovina!*

*Tam v koči za poljem
več ognja ni –
le mati junaka
v njej trudna bedi ...*

SVETOGORSKI MATERI

*Mati naša svetogorska,
Mati angelskih lepot,
k tebi hrepeni v višine
naš ubogi, revni rod.*

*Z božjim Detetom v naročju
blizu sonca, blizu zvezd,
bivaš ti, deviška Mati,
da odjemeš nam bolest.*

*K tebi, Mati s Svete gore,
dvigajo se nam roke':
milosti z višave trosi
v našo bedo in gorje'!*

SLOVENSKA GOVORICA

*Po naših dušah je vsa dolga leta
beseda tuja ko kladivo bila,
da bi poslednjo iskro zadušila,
ki v njih bila je od pradedov vneta.*

*Pa so čez nas viharji zadivjali,
da so vasi gorele in telesa...
(kako me mraz ob tem spominu stresa!)
a mi smo v zlate zarje verovali...*

*Spet se čez polja, kakor pesem ptice,
glasijo zvoki naše govorice,
ki nam molitev je in vrisk in jok.*

*O, ne dopusti več, vesoljstva Bog,
da bi se v morju sile potopila,
saj je tako brezmejno sladka, mila.*

PRIŠEL SI

*Prišel si, ko je listje rumenelo,
ko cveli so po travnikih ciklamni,
ko s polja vel je ajde vonj omamni,
in vsepovsod po astrah je dehtelo.*

*S teboj je sreča, deva tiha, zala
prišla, in pesem, ki duha spočije.
Kot roža lepa, ki se v rosi umije,
ti iz oči ljubezen je sijala.*

*Na novo pot s seboj si me povabil,
da radost bi in bol s teboj delila,
da zemsko težo skupno bi nosila.*

*Zdaj v grobu spiš... in nisi me pozabil.
O, saj ti veš, da sem ti v srcu zvesta
in da na veke tvoja bom nevesta.*

PESEM NAŠIH DNI

*Lahno kostanji v vetru šumijo,
mimo njih pa črne sence bežijo ...*

*Bežijo sence mimo naših gor,
mimo njiv in gozdov, mimo polj,
da ihtijo rože in trepečejo bilke,
da ječijo bori in se lomijo hrasti.
Bežijo sence mimo naših koč,
mimo naših sončnih livad in vrtov,
mimo naših tihih, razdrtih domov
v naše duše...*

Mi pa molčimo, se dvigamo in borimo.

Ljubka Šorli in Ubald Vrabec.

PISEMCE

*V samoto moja sonček posijal je –
na drobnem pisemcu pogled obstal je:
ročica ljubljena ga je pisala
in v mrzlo ječo mamici poslala.*

*Kaj neki moja deklica mi piše?
In dečko? Majhen je... in rad le riše.
Kot plaha ptica roka mi trepeče –
ne vem, če od bolesti ali sreče.*

*Kar srčece povedati je znalo,
vse v pisemce pero je zapisalo –
da z bratcem prosita vsak dan Marijo,
naj me nazaj pripelje v domačijo.*

*Otroka moja – moje vse na svetu!
V bojazni mi srce je in trepetu:
če le za hip se sreča v njem ustavi,
takoj vsakdanjost kruta bič pripravi.*

OB BREGU TOLMINKE

*S srebrno nitko sonce je žareče
v Tolminko rož natkalo brez števila,
da lesketa se kakor gozdna vila,
ko proti Soči mimo Roden teče.*

*Ob njenem bregu vrbe hrepeneče
se k vodi sklanjajo, da ohladila
bi v vročem soncu jih in napojila,
ko valčke božajo, ob njih hiteče.*

*Igra v Tolminki se otrok kopica,
razposajeni na ves glas kričijo,
da se smejo jim zagorela lica.*

*A moje misli v davni čas bežijo,
kot se povrača v gnezdo lastovica,
in dni otroških si nazaj želijo.*

TOLMIN V JESENI

*Rumeni ko zlato so zdaj kostanji,
ki v dolgih vrstah kraj poti stojijo.
Pod Gradom si povesti govorijo
večere vse, noči, tja v zor jutranji.*

*Ob Logu, kakor v lepi, tihi sanji
valovi Soče tajnostno šumijo,
ko po dolini mimo trat hitijo,
da združijo s Tolminko tek vsakdanji.*

*A nad Tolminko grič zelen, Krnice,
kjer se naužije duša vse lepote.
Po njem se v tropih pasejo ovčice.*

*In kakor da želijo si samote,
raztresene okoli so vasice –
v jesenskem soncu iščejo toplote.*

VELIKONOČNO JUTRO

*Dan se veliki poraja, vse nebo žari.
Sonce z daljnega obzorja božji grob zlati.
Križani iz njega vstal je; tih mu je korak,
rane svete pa gore mu ko v pšenici mak.
V zgodnje jutro se razlega src pobožnih vzklik:
»Hvaljen bodi, Jezus Kristus, naš odrešenik!«*

*Po Gospodu posvečena je trpljenja pot,
v križ njegov oči upira ves človeški rod.
Poveličan gre pred nami, z bleskom obsijan,
na njegovi svetli poti ne zatone dan.
V zgodnje jutro se razlega src pobožnih vzklik:
»Hvaljen bodi, Jezus Kristus, naš odrešenik!«*

Renato Podberšič ml.

Oljke in cvetna nedelja na Goriškem

Danes se radi vračamo k zdravi prehrani, kamor nedvomno sodi tudi oljka in oljčno olje, spet odkrivamo pozabljene navade ter običaje. Tudi v kmetijstvu na Goriškem, kjer so bile oljke prisotne že od rimskih časov, ponovno pridobivajo na pomenu. Čeprav je včasih veljalo, da so bili nam najbližji večji nasadi oljk v rimski dobi predvsem v Istri, se po zadnjih arheoloških dognanjih pozornost usmerja tudi na širšo Goriško. Zlasti ostanki lončarske proizvodnje iz okolice Neblega potrjujejo te domneve.

K postopnemu izginjanju oljkarstva so prispevale ponavljajoče velike zmrzali in upadanje pomena te kmetijske dejavnosti. Smrtni udarec je zadala izredno huda zima leta 1929. Oljka sicer ni igrala odločilne vloge v gospodarstvu, toda podatek, da so se posamezne dajatve cerkveni in svetni gosposki dajale tudi v oljčnem olju, nas more navesti na misel, da je bilo oljk precej več, kot smo do nedavnega mislili. Oljke najdemo omenjene v Brdih že v 12. stoletju, za kar gre zasluga oglejskim patriarhom, zlasti Ulriku I. Eppensteinu. V Brdih so za sajenje in promocijo oljk skrbeli različni samostani, predvsem Rožac, ki so imeli tam svoje posesti. V srednjem veku so oljke uspevale na velikem delu Goriške, z goriškim oljčnim oljem so se oskrbovali celo v takratnem kartuzijanskem samostanu v Bistri. Oljčno olje so menihi rabili za zabelo in so ga smatrali za »čisto« hrano, saj svinjske masti zaradi redovnih pravil niso smeli uporabljati. O dajatvah v oljčnem olju nam govori že urbar bratovščine sv. Nikolaja iz Gorice iz leta 1520. V njem so imena tistih, ki so letno poleg ostalega oddajali tudi olje. Okrog 100 liber olja letno je sredi 18. stoletja prejemale tudi župnijska cerkev sv. Silvestra v Šempasu. Porabili so ga za zabelo, nekaj olja pa je bilo namenjenega za večno luč, ki je vedno gorela v cerkvi.

Oljkarstvo na Goriškem je z leti izgubljalo na pomenu. Svoje so prispevale velike zmrzali, ki so dokaj pogosto prizadele našo deželo. Poleg tega zahteva oljkarstvo dobro kmetijsko organizacijo, tako za obiranje kot za obdelavo. Oljke je namreč po obi-

ranju potrebno čim prej spraviti v predelavo. Novi časi so postavljali nove izzive tudi v goriškem kmetijstvu, tako so sredi 19. stoletja pri nas začeli propagirati murve za gojenje sviloprejke. Goriško kmetijstvo se je specializiralo za gojenje zgodnje zelenjave, krompirja in sadja. Goriški kmetijski pridelki so odhajali na tržišča celotne tedanje monarhije in še dlje, posebej ko se je Goriška povezala z železnico. Očitno je, da oljkarstvo ni bilo doraslo novemu razvoju, trendom in pričakovanju po dobičku. Kot je razvidno iz arhivskih dokumentov, goriške deželne oblasti oljkarstvu proti koncu 19. stoletja niso posevečale nobenega pomena.

Oljka (*Olea europea*) sodi v družino oljčnic, poznamo divjo (*Olea europea oleaster*) in gojeno (*Olea europea sativa*) oljko. Divja oljka ima trnaste veje ter manjše plodove in liste. Plodovi so lahko okrogli ali podolgovati, odvisno od sorte, in so zelene, črne ali vijolične barve. Oljka po arheoloških predvidevanjih najverjetneje izvira iz Palestine in Sirije, že v zgodnji antiki so jo v Sredozemlju častili kot sveto drevo. Ljudje so občudovali njeno trdoživost in starost, ki jo lahko doseže. Uporaba oljk je bila vsestranska. Poleg prehrabene vrednosti je bilo oljčno olje prisotno pri sakralnih obredih, pri balzimiranju trupel in obredih maziljenja. Uporabljali so ga tudi za razsvetljavo, v medicini, barvarnicah in mehaniki. Nekateri obredni običaji so se iz antike ohranili vse do današnjih dni. Prevzelo jih je že zgodnje krščanstvo. Zlasti je to vidno pri obredju oljčne nedelje. Takrat ljudje dobijo oljčne vejice, ponekod imajo tudi procesije z njimi. Že v katapanu goriške župnijske cerkve sv. Hilarija in Tacijana iz leta 1706 je zabeležena vsakoletna procesija z oljčnimi vejicami na cvetno nedeljo okrog cerkve.

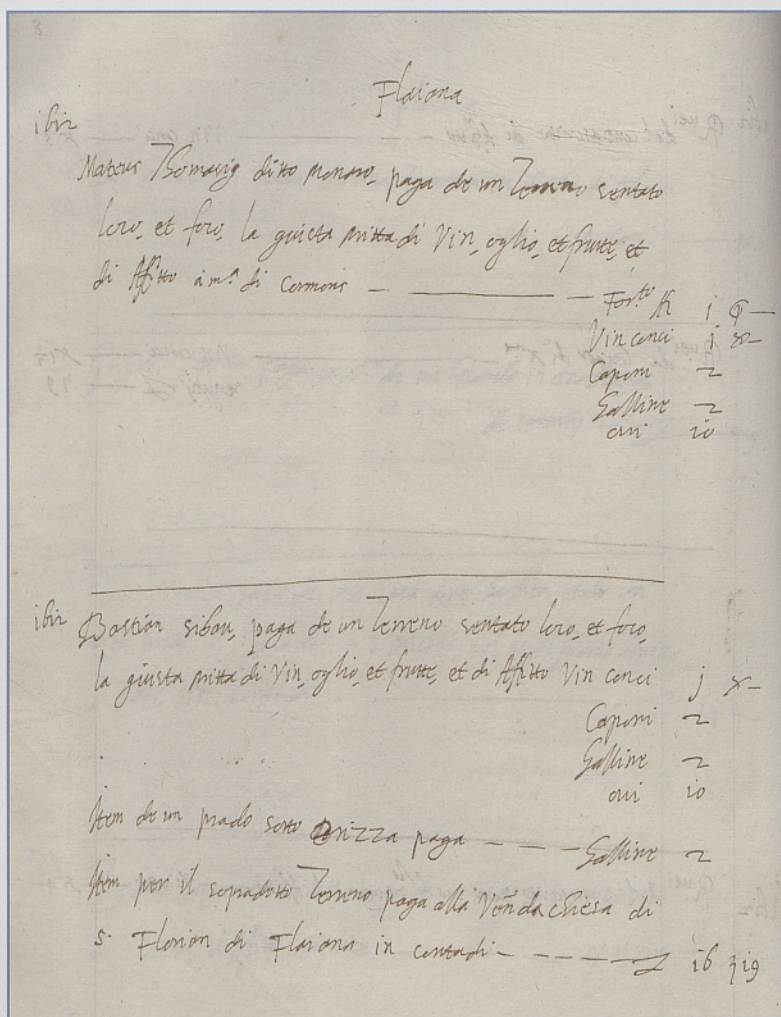
Oljčne vejice duhovnik blagoslovi in ljudje jih odnesejo domov. Hranijo jih na vidnem mestu v hiši, ker blagoslovljene oljčne vejice čez vse leto v hišo prinašajo mir in srečo. Ob vremenskih neprilikah so včasih hišni gospodarji sežigali oljčne vejice, ker naj bi dim blagoslovljenih vejic odvrčal nesrečo. Ponekod na Goriškem poznamo navado, da pepel

blagoslovljenih oljčnih vejic duhovniki uporabijo pri obredu pepeljenja na pepelnico sredo. Včasih so jih iz Goriške celo izvažali na Kranjsko in Koroško, danes jih za potrebe oljčne nedelje dobimo iz Slovenske Istre. Poleg sadežev je predstavljala oljka na Goriškem vir zaslužka s prodajo oljčnih vejic na oljčno nedeljo. O tem je pisal že zgodovinar in statistik Carl von Czörnig sredi 19. stoletja. Posebej je poudaril, da so na trg prihajale velike količine oljčnih vejic in so jih v glavnem kupovali goriški Slovenci. Sicer se je polemika o njihovem lomljenju in prodaji razvnela že leta 1816. Takrat se je predsednik goriške Kmetijske družbe hudoval nad deželniimi kmeti, ki so pred cvetno nedeljo lomili velike oljčne veje in jih za majhen denar prodajali v okoliške avstrijske dežele. S tem so povzročali veliko škodo oljčnim nasadom. V odgovor je goriško okrajno glavarstvo februarja 1817 to dejavnost prepovedalo in morebitnim kršiteljem zagrozilo s hudo kaznijo. Pri tem so se sklicevali na škodo, povzročeno oljki kot blagoslovljenemu drevesu. Pred stoletjem, ko je oljkarstvo že zamiralo, so okoliščani šope oljčnih vejic kupovali v Gorici. Kjer so oljke gojili doma, je hišni gospodar odrezal toliko oljčnih vejic, kolikor je bilo članov družine in vsak je odnesel k maši svojo vejico. Doma so jih zataknili za križ ali postavili ob svete podobe. Uporabljali so jih tudi za pokropitev mrliča. Ko so v hišo prišli pogrebci, so mrliča pokropili z oljčno vejico, pomočeno v blagoslovljeno vodo. Sicer so oljke na Goriškem pričeli obirati konec novembra, okoli sv. Katarine Aleksandrijske, ki goduje 25. novembra. Včasih so sezono obiranja oljk začeli z mašo.

Tudi literatura je poskrbela za promocijo oljke na Goriškem. Morda največji »spomenik« tej rastlini je postavil pesnik in duhovnik Simon Gregorčič (1844-1906). Čeprav doma iz goratih predelov Tolminske, kjer oljka ni nikoli uspevala, se je med svojim službovanjem v Braniku, nekdanjem Rihemberku, in na Gradišču nad Prvačino srečal z oljko. Posvetil ji je pesnitev Oljki, kjer je opeval to žlahtno rastlino in prikazal njeno vsestransko uporabnost. Pesem je nastala med Gregorčičevim službovanjem v Braniku (1873-

1881) in bila prvič objavljena v zbirki pesmi Poezije iz leta 1882. V pesmi med drugim piše tudi o povezavi z oljčno nedeljo:

... A hiše skrbno gospodar
Mladike oljkove sežiga,
da vmiril grozni bi vihar:
In sveti dim se k nebu dviga,
In, glej preteči prej oblak
Na polja vlije dež krotak ...
... Glej, prišla oljčna je nedelja,
In polne srčnega veselja
Vrvijo trume v božji hram.
Odrasle zreš in otročiče
Nesoče oljkove snopiče,
Če ne, mladike oljčne vsaj,
Svetišče zdi se oljkov gaj ...

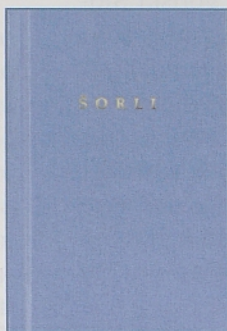
Popis kolonskih dajatev iz Fojane v urbarju rodbine Colloredo v Brdih iz leta 1612. Od oljk se je plačevalo polovico pridelka. Urbar hrani Pokrajinski arhiv v Novi Gorici, fond Zemljiško gospodarstvo Dobrovo.

Ob stoletnici rojstva Ljubke Šorli

Ob stoletnici rojstva pesnice in šolnice Ljubke Šorli Bratuž sta Fakulteta za humanistiko novogoriške univerze in Slovenski izobraževalni konzorcij 19. februarja priredila v Kulturnem domu v Gorici celodnevno znanstveno srečanje z naslovom, povzetim po pesničinem verzu *Uporno sem viharjem kljubovala*. Z referati je nastopilo 12 literarnih zgodovinarjev in drugih poznavalcev.

V veliki dvorani Kulturnega centra Lojze Bratuž v Gorici pa je bil 25. februarja spominski večer ob stoletnici, ki sta ga ob Centru priredili še Zveza slovenske katoliške prosvete in Združenje cerkvenih pevskih zborov. Pesnici Ljubki Šorli so se poklonili pevci, mladi recitatorji, glasbeniki in govornik Janez Povše.

Obletnice rojstva Ljubke Šorli so se spomnili še na drugih prireditvah na Goriškem in Tržaškem, založbi Mladika in Goriška Mohorjeva družba pa sta v miniaturni obliki ponatisnili njene *Izbrane pesmi v izboru in s spremno besedo Marijana Breclja*.

SLOVENCİ V AVSTRALIJI

Prihodnje leto bo avstralski statistični urad izvedel nov popis prebivalstva. Iz prejšnjega, ki nosi letnico 2006, izhaja, da je bilo takrat v Avstraliji 19.855.287 prebivalcev, od tega 16.093 potomcev Slovencev (6.211 ljudi je pri tem navedlo, da so bili rojeni v Sloveniji). Več kot 1.500.000 Avstralcev pa ni navedlo kraja rojstva oz. svojega izvora, kar je ob napakah in nejasnostih pri navedbah (spreminjanje državne pripadnosti posameznih krajev, mešanje državljanstva in narodnosti ipd.) verjetno eden izmed razlogov za razmeroma nizko število Slovencev.

Po mnenju nekaterih naj bi namreč v Avstraliji živelo od 25.000 do 30.000 ljudi slovenskega izvora. Na podlagi podatkov iz omenjenega popisa živi največ Avstralcev s slovenskimi koreninami v največjih mestih, in sicer v Melbournu (5.176), Sydneyju (3.841) in Adelaidu (1.049).

Alojz Rebula v Milanu

Društvo »Slovenci v Milanu« je ob slovenskem kulturnem prazniku 16. februarja priredilo srečanje s pisateljem ALOJZOM REBULO. V knjigarni Claudiana v središču Milana se je s pisateljem pogovarjal častnikar Andrea Bellavite, urednica Alice Zen pa je predstavila fotografsko monografijo, posvečeno Rebuli, z naslovom *Alojz Rebula. Biografija v slikah / Biografia per immagini* (Mladika, 2009). Na prireditvi je uvodni pozdrav podala podpredsednica društva Slovenci v Milanu Jasminka Mandič.

Levo: Alice Zen, Alojz Rebula, Andrea Bellavite in Jasminka Mandič (levo) in pogled v knjigarno (desno). Foto Nadia Roncelli.

SPOMIN NA TRUBARJA V GORICI

Na trg Cavour, nekoč Stolnem trgu v Gorici, je množico, ki se je 20. februarja tam zbrala kljub neurju, nagovoril sam Primož Trubar. V treh jezikih je namreč igralec Robi Cotič prebral Trubarjevo pismo o pridiganju na Goriškem, kjer se je leta 1563 mudil dva tedna. V Gorici je pridigal z okna hiše plemiške družine Eck. Njena današnja lastnica je privolila, da se mu postavi trajno obeležje. Načrt za ploščo iz nabrežinskega kamna je izdelal goriški arhitekt David Faganel. Napis na njej je trojezičen.

Prisotne sta nagovorila predsednik občinske konzulte za slovensko manjšino Ivo Cotič, saj je bila konzulta pobudnik tega podviga, in predsednik občinskega sveta Rinaldo Roldo.

Zgodovinar Silvano Cavazza je spregovoril o Trubarju kot protestantskemu reformatorju srednjeevropskih razsežnosti, profesorica Nadja Marinič pa je orisala njegovo vlogo kot očeta slovenske književnosti.

Dogodek je obogatilo petje združenega pevskega zbora pod vodstvom Bogdana Kralja.

Zbornik Fašizem in Slovenci

Pri Mohorjevi v Celovcu je izšel napovedani katalog oz. zbornik Fašizem in Slovenci, Izbrane podobe. Pripravili so ga avtorji razstave Fašizem in Slovenci – izbrane podobe, ki je bila na ogled v Muzeju novejšje zgodovine v Ljubljani od aprila do oktobra lani, letos pa dalj časa tudi v Kulturnem centru Lojze Bratuž v Gorici. Uredil ga je direktor muzeja Jože Dežman, ki je tudi napisal uvodno študijo. V knjigi so na 215 straneh zelo bogato dokumentarno fotografsko gradivo, življenjepisi, oznake in reprodukcije del slovenskih akademskih umetnikov in samoukov, ki so ustvarjali v italijanskih koncentracijskih taboriščih, pričevanja in razprave.

Tako najdemo tudi podatke o slovenskih žrtvah medvojne fašističnega nasilja in o številu Slovencev, ki so življenje izgubili kot italijanski vojaki. Po podatkih Nataše Nemeč bi lahko teh bilo kar 8.454, po podatkih Bojana Godeše in Tadeje Tominšek Čehulič pa manj kot 1.500.

Dr. Metka Klevišar je prejela prvo nagrado Nadja Maganja

V Peterlinovi dvorani v Trstu je bila 22. februarja prva podelitev Nagrade Nadja Maganja. Priznanje, povezano z denarno nagrado in simboličnim kipom umetnice Zalke Arnšek, je prejela onkologinja, ustanoviteljica Slovenskega društva Hospic in plodna publicistka dr. Metka Klevišar iz Ljubljane.

Nagrado v spomin na tržaško šolnico, zgodovinarico in publicistko Nadjo Maganja Jevnikar (1951-2006) podeljuje poseben odbor, ki ga sestavljajo predstavniki Skupnosti sv. Egidija v Furlaniji - Julijski krajini, Društva slovenskih izobražencev, Slovenske zamejske skavtske organizacije in Nadjine družine, predseduje pa mu Maja Lapornik Pelikan. Namenjena je ženski ali skupini žensk, katere življenje zaznamujeta izkušnja vere in katera izmed vrednot ali dejavnosti, ki so bile rajni Nadji posebno pri srcu. Podeljevali jo bodo vsako leto okoli 8. februarja, ko je Dan slovenske kulture in obletnica njene smrti.

JUBILEJ SLOVENSKE SKUPNOSTI

Pokrajinsko vodstvo Slovenske skupnosti iz Gorice se je 1. marca spomnilo 35-letnice ustanovitve slovenske zbirne stranke na Goriškem. Po generacijskih in političnih razhajanjih v dotedanji Slovenski demokratski zvezi je namreč prišlo do novih izbir in 1. marca 1975 je bil v Katoliškem domu ustanovni pokrajinski kongres. Ustanovitev SSK na Goriškem je nato omogočila združitev s tržaško SSK in somišljeniki iz videmske pokrajine v deželno stranko Slovensko skupnost, ki je imela prvi skupni kongres 24. maja 1975 v Devinu.

Ob obletnici so pripravili kulturni program in okroglo mizo s tremi nekdanjimi goriškimi pokrajinskimi tajniki SSK (Damjan Paulin, Marjan Terpin in Aleš Figelj), sedanjim tajnikom Julijanom Čavdkom in tajnikom Mladinske sekcije Prihodnost Simonom Korenom. Razpravo je vodila časnikarka Erika Jazbar, katere knjiga o zgodovini dosedanjih 35 let goriške SSK je tik pred izidom.

Se živim in pa svojcem rajnih članov prvega goriškega odbora SSK so podelili posebna priznanja.

Društvo slovenskih izobražencev v februarju

Predavatelj Filip Fisher in bralki Nadia Roncelli in Alenka Hrovatin (levo); vokalna skupina Bodeča neža na Prešernovi proslavi (desno, foto N. Roncelli).

Prvi ponedeljek v februarju so v društvu posvetili dnevu spomina in medse povabili časnikarja Filipa Fischerja. Njegovo predavanje sta Alenka Hrovatin in Nadia Roncelli ilustrirali z branjem odlomkov iz del pisateljev Borisa Pahorja in Prima Levija. Naslednji ponedeljek je bil 8. februar na praznik slovenske kulture in Prešernov dan. Počastila sta ga Društvo slovenskih izobražencev in Slovenska prosveta, ki sta kot vsako leto priredila osrednjo Prešernovo proslavo s podelitvijo nagrad Mladike in priznanj Mladi oder. Kulturni program so izvedli igralci člani Radijskega odra Julija Berdon, Anka Peterlin, Peter Rase- ni in Nadia Roncelli ter Dekliška vokalna skupina Bodeča Neža pod vodstvom Mateje Čer- nic. Slavnostna govornica je bila prof. Vilma Purič. V ponedeljek, 15. februarja, je bil gost

Jurčičeva nagrada za Iva Jevnikarja

Založba in revija Mladika čestita članu uredniškega odbora in ne- trudnemu sodelavcu Ivu Jevnikarju za nagrado, ki mu jo je podelil Sklad Josipa Jurčiča. Pobudnika nagrade sta pred sedemnajstimi leti bila Nova revija in Društvo slovenskih pisateljev (ki je kasneje sicer od pobude odstopilo), da bi z njo dala priznanje za svobodno, neod- visno in strokovno utemeljeno delo na novinarskem področju. Poleg Jevnikarja je bil letos nagrajen tudi Stanislav Kovač za članke in komentarje, ki jih objavlja v ljubljanskem dnevniku Finance.

Obrazložitev nagrade je opozorila na Jevnikarjevo delo tako na službenem mestu v okviru slovenskih radijskih in televizijskih oddaj v državni informativni mreži RAI kot tudi v našem zamejskem tisku in v slovenski publicistiki na splošno. S svojimi članki in poročili v matič- nih medijih informira slovensko javnost o zamejskem dogajanju in o naši problematiki sploh.

Utemeljitev nagrade je še posebej pozorna do Jevnikarjevega raziskovalnega dela na področju naše polpretekle zgodovine na Primorskem, predvsem glede pretresljive usode slovenskih padalcev, ki so jih zavezniške sile med drugo svetovno vojno spustile na slovensko ozemlje, da bi okrepile odpor proti oku- patorju. Članke s to vsebino, ki predstavljajo pravi vir podatkov za slovenske in tuje pisce in zgodovinarje, objavlja Jevnikar prav v naši reviji, zaradi česar se lepega priznanja skupaj z njim veselimo tudi mi.

Letošnje Jurčičeve nagrade so izročili 4. marca na zelo sproščeni, a slovesni podelitvi v Jakopičevi dvorani v Ljubljani.

foto KROMA
Nagrajenka Marija Švajncer; prof. Andrea Avon; podelitev nagrade M. Maganja (desno spodaj).

večera v DSI prof. Andrea Avon, ravnatelj na italijanski Nižji srednji šoli Iqbal Masih v Trstu. Govoril je o poučevanju slovenščine na italijanskih srednjih šolah v Trstu. V ponedeljek, 22. februarja, je bila v Peterlinovi dvorani prva podelitev nagrade Nadja Maganja onkologinji dr. Metki Klevišar iz Ljubljane. Podelitev nagrade so utemeljili predsednik DSI Sergij Pahor, skavtinja Ivica Švab in duhovnik Božo Rustja. Večer je pozivil nastop pianistke Samante Gruden.

TOTALITARIZMI – VPRAŠANJA IN IZZIVI

V Muzeju novejšje zgodovine v Ljubljani so 3. marca pripravili strokovno srečanje ob prvi obletnici vstopa raziskovalcev na prizorišče množičnih povojnih pomorov v rovu sv. Barbare v Hudi jami pri Laškem. Predstavili pa so tudi zbornik Totalitarizmi – vprašanja in izzivi, Ob dvajsetletnici padca železne zavese v Evropi. V knjigi je gradivo z mednarodnega posveta, ki sta ga 9. novembra lani pripravila Muzej novejšje zgodovine in Studijski center za narodno spravo. Osrednji gost je bil angleški zgodovinar ruskega rodu grof Nikolaj Tolstoj, med gradivom pa najdemo tudi razpravo o malo obravnavani temi – Revolucionarno nasilje na Primorskem, ki jo je napisal Renato Podbersič. Ostali referati obravnavajo mobilizacijo Štajercev in Gorenjcev v nemško vojsko, policijske preiskave o pobjah v Sloveniji, pojav povojnih »band«, izgone prebivalstva iz obmejnih krajev, soočanje Slovencev s težko preteklostjo in druge teme.

KNJIŽNICA NADE PERTOT

Občina Devin - Nabrežina je občinsko knjižnico poimenovala po šolnici in publicistki prof. Nadi Pertot. Kulturne delavke so se domačini v Nabrežini še posebej spomnili na svoji Prešernovi proslavi 26. februarja, ko so tudi razstavili njena knjižna dela.

UMRL JE PRELAT JOŽE GUŠTIN

V Buenos Airesu je 24. januarja umrl nekdanji vrhovni kurat argentinske policije prelat Jože Guštin. Rodil se je 17. aprila 1919 na Gornjem Mokrem Polju pri Šentjerneju, kot begunec pa je bil v duhovnika posvečen 19. maja 1945 v Krki na Koroškem. Kot dušni pastir je prej delal na Koroškem, v letih 1948-52 v Čilu, nato v Buenos Airesu v Argentini. Čeprav je opravljal vrsto visokih služb, je vedno sodeloval tudi v slovenskem dušnem pastirstvu. V letih 1954-79 je bil osebni kaplan nadškofov in kardinalov Copella ter Caggiana. V letih 1957-82 je bil kaplan, zadnjih sedem let vrhovni kaplan zvezne policije.

SLOVENCA LETA V CLEVELANDU

Zveza slovenskih narodnih domov je v Clevelandu 20. marca izvedla že 49. slovesnost ob razglasitvi Slovenca in Slovenke leta. To priznanje sta v Slovenskem narodnem domu na Aveniji St. Clair prejela Dick Russ in Loree Vick. Dick Russ je že 35 let radijski in televizijski časnika, trenutno je upravni urednik in časnika tretjega kanala televizije WKCY. V Ohio je prejel že več poklicnih priznanj. Tudi Loree Vick je delala na televizijskem področju, zlasti glede medijskega svetovanja, zdaj pa je višja svetovalka za odnose z javnostjo univerzitetne bolnišnice v Clevelandu. Kot je običaj, so ob Slovenki in Slovencu leta na prireditvi dobili priznanja tudi zaslužni predstavniki osmih slovenskih domov na območju Clevelanda: Frank Azman (St. Clair), Donna Bauchar (Fairport), John Kovelan (Holmes Avenue), Fred Nevar (Waterloo), Elaine Peskar (East 80th), Lori Sierputowski (Recher), Frankie Spetich (Barberton) in Martin J. Sweeney (West Park).

Elka Beličič 90-letnica

Na Opčinah je 3. marca praznovala 90-letnico živahna in zelo razgledana predstavnica našega narodnega in verskega občestva na Tržaškem Gabrijela Eržen Beličič, vdova po šolniku, pesniku in pisatelju Vinku Beličiču.

UMRL JE MSGR. ZDRAVKO REVEN

V Ljubljani je 4. marca umrl nekdanji izseljenski duhovnik, urednik in publicist msgr. Zdravko Reven. Rodil se je 27. novembra 1921 na Vrhniki, kot begunec pa je bil v duhovnika posvečen leta 1947 v Briksnu. Do leta 1960 je nato delal med izseljenci v Belgiji. Veliko se je posvečal tudi tamkajšnjim emigrantom iz Benečije, za katere je v Charleroiu v letih 1952-60 izdajal Slovenski glas Beneških Slovencev u Belgiji in nekaj let tudi Trinkov koledar. V letih 1960-67 je bil urednik pri Mohorjevi v Celovcu, kjer je izdal tudi več svojih verskih del, prevedel obsežno knjigo kardinala Josepha Cardijna Poslanstvo delavske mladine (1965), uredil več izdaj sv. pisma in učbenikov. Pisal je tudi o Baragi, sv. Tereziji Deteta Jezusa, leta 1994 pa je s sodelavci izdal monumentalno zbirko življenjepisov žrtev vojne in komunizma med posvečenimi osebam in vernimi laiki Palme mučeništva. V Ljubljano se je vrnil leta 1968. Bil je stolni kaplan, sodelavec Družine, v letih 1980-91 pa notar cerkvenega sodišča.

TABORIŠČE VIŠEK (VISO)

Zavod za spomeniško varstvo v Furlaniji Julijski krajini je januarja vendarle zaščitil lep del nekdanjega fašističnega koncentracijskega taborišča iz let 1942-43 Višek (Visco) pri Palmanovi. Po vojni je bila tam vojašnica, dolgo pa opuščene stavbe propadajo in vzbujajo skomine pri gradbenikih. Za ovrednotenje taborišča se je dolgo zavzemal zgodovinar prof. Ferruccio Tassin, javno pa ga je, ob več levosredinskih politikih, podprl tudi pisatelj Boris Pahor.

NEMŠKA KULTURA NA GORIŠKEM

La cultura tedesca nel Goriziano (Nemška kultura na Goriškem) je naslov zadnji knjigi iz niza, ki izhaja pri Inštitutu za družbeno in versko zgodovino v Gorici. V zadnjih letih so v njem izšle študije o judovski, furlanski in slovenski kulturi na Goriškem. Gre za zajetne zbornike, saj zadnji šteje kakih 400 strani. Zbornik o nemški kulturi je uredila predsednica inštituta Lilianna Ferrari, sooblikovali pa so ga avtorji, ki z ustanovo sodelujejo že vrsto let. Med njimi je tudi Vojko Pavlin. V samem vodstvu goriškega inštituta sta tudi dva slovenska domačina Peter Černic in Saša Quinzi.

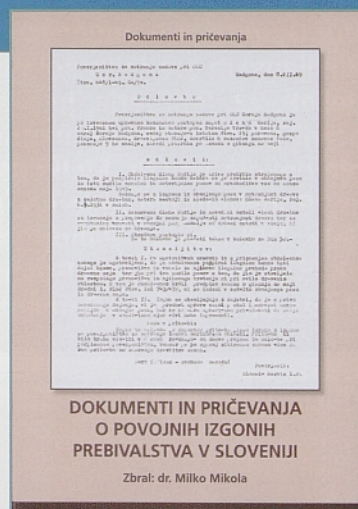
Povojni izgoni prebivalstva na Slovenskem

Pri Študijskem centru za narodno spravo v Ljubljani je zgodovinar dr. Milko Mikola konec leta 2009 izdal bogato dokumentirano študijo Dokumenti in pričevanja o povojnih izgonih prebivalstva v Sloveniji.

Pridružila se je njegovim prejšnjim študijam, ki stvarno in dokumentirano obravnavajo različne oblike povojne represije komunističnih oblasti v Sloveniji. Omenijo se lahko njegova dela Zaplembe premoženja v Sloveniji 1943-1952 (1999); Delo kot kazen, Izrekanje in izvrševanje kazni prisilnega, poboljševalnega in družbeno koristnega dela v Sloveniji v obdobju 1945-1951 (2002); Dokumenti in pričevanja o povojnih delovnih taboriščih v Sloveniji (2006); Dokumenti in pričevanja o povojnih koncentracijskih taboriščih v Sloveniji, Koncentracijska taborišča Strnišče, Hrastovec, Brestrnica in Filovci (2007); Dokumenti in pričevanja o povojnih koncentracijskih taboriščih v Sloveniji, II. del, Koncentracijska taborišča Št. Vid nad Ljubljano, Škofja Loka in Teharje ter taborišče za otroke Petriček (2008).

V tej knjigi dr. Mikola obravnava izgone pripadnikov nemške manjšine v letih 1945 in 1946, izgone Slovencev iz obmejnega pasu z Avstrijo na Kočevsko, ki so se začeli spomladi 1947, in zadnji množični izgon prebivalstva iz kraja bivanja v Sloveniji, ki je decembra 1948 in aprila 1949 prizadel 215 družin iz prekmurske vasi Petišovci.

Avtor po uvodni študiji objavlja, večkrat kar z reprodukcijo izvirnika ali s fotografijo, 39 dokumentov in 64 pričevanj.

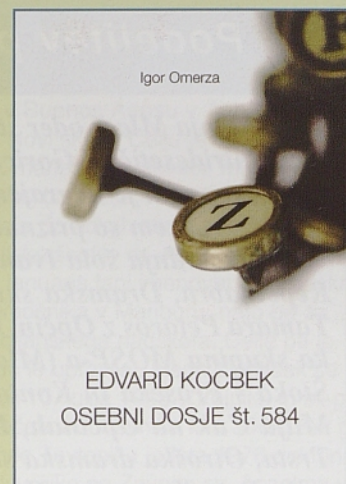

Edvard Kocbek – Osebni dosje št. 584

V Ljubljani je izšla nova, zelo dokumentirana in obsežna knjiga Edvard Kocbek – Osebni dosje št. 584, katere osrednji del je posvečen v Trstu izdanemu intervjuju s Kocbekom o povojnih pobojih v Sloveniji in o značaju povojnega režima, ki je izšel leta 1975 v znani knjigi Borisa Pahorja in Alojza Rebule Edvard Kocbek – Pričevalec našega časa. Intervju je povzročil policijsko gonjo na obeh straneh meje, v matični Sloveniji pa tudi moralni in politični pretres z dolgoročnimi posledicami.

Knjigo na 594 straneh, ki je izšla pri založbi Karantanija, je napisal ekonomist in nekdanji politik Igor Omerza. Bil je član Odbora za varstvo človekovih pravic, ko so bili v času »slovenske pomladi« aretirani Borštner, Janša, Tasič in Zavrl, nato tudi državni poslanec, za LDS pa ljubljanski podžupan. Zadnja leta se je poglobil v raziskave polpretekle zgodovine.

V delu, o katerem v uvodu pravi, da je le prva iz niza knjig, ki naj bi obrazložile pomen Odbora za varstvo človekovih pravic, se Omerza naslanja na objavljene in številne neobjavljene vire, zlasti iz političnih in udbovskih arhivov iz časa pred demokratizacijo Slovenije. Z mnogimi podrobnostmi razgalja politične in policijske metode prejšnjega režima, saj je ob Kocbeku in Pahorju glavni igralec, ki nastopa v knjigi, ravno Udba.

Igor Omerza
EDVARD KOCBEK
OSEBNI DOSJE št. 584

Osrednja Prešernova proslava

Kot smo že poročali, je bila letošnja skupna proslava ob Dnevu slovenske kulture ena sama, in sicer 6. februarja v občinskem gledališču v Tržiču, povezana pa je bila s prvo podelitvijo posebnih priznanj krovnih organizacij Sveta slovenskih organizacij in Slovenske kulturno gospodarske zveze. Prejela sta ju pisatelj Boris Pahor, ki je v zadnjem obdobju postal pravi ambasador slovenske narodne skupnosti v Italiji, in beneška kulturna organizatorka mlajšega rodu arh. Donatella Ruttar.

Na odru je pod geslom Zajadraj, zapluj! na besedilo in po zamisli Maje Lapornik nastopilo 40 gojencev in gojenk gledališke šole Studio Art v režiji Borisa Kobala in Jaše Jamnika.

Slavnostna govornica je bila prof. Tatjana Rojc.

Desno zgoraj: slavnostna govornica prof. Tatjana Rojc.

Boris Pahor prejema posebno priznanje krovnih organizacij SSO in SKGZ (levo); predstava "Zajadraj, zapluj!" gledališke šole Studio Art (desno). Foto KROMA.

Podelitev priznanj XXXV. natečaja Mladi oder

Priznanja Mladi oder sta Slovenska prosveta in Zveza slovenske katoliške prosvete podelili že petintridesetič. V Gorici so jih podelili na javni prireditvi v četrtek, 4. februarja, Slovenska prosveta pa jih je nagrajencem izročila na osrednji Prešernovi proslavi v Peterlinovi dvorani.

Na Tržaškem so priznanja prejeli:

Niža srednja šola Ivana Cankarja od Sv. Jakoba v Trstu, Osnovna šola Alojz Gradnik z Repentabra, Dramska skupina liceja Franceta Prešerna L'art pur špas, Igralska skupina Tamara Petaros z Opčin, Gledališki krožek Slovenskega kulturnega kluba iz Trsta, gledališka skupina MOSP-a (Mladih v odkrivanju skupnih poti), Slovensko dramsko društvo Jaka Štoka s Proseka in Kontovela, Skupina Barvana klapa iz Vzgojno zaposlitvenega središča Mitja Čuk na Opčinah, Lutkarji iz Devina in okolice, Igralska skupina Slovenski oder iz Trsta, Otroška dramska skupina Slovenec iz Boršta in Zabrežca, Mala gledališka šola Matějke Peterlin ter Otroški pevski zbor A. M. Slomšek iz Bazovice.

Tatjana Oletič med branjem utemeljitev (foto N. Roncelli) in nekatere nagrajene skupine.

KOROŠKA POJE

Krščanska kulturna zveza je koncertu Koroška poje 2010, ki je bil 7. marca v Domu glasbe v Celovcu, dala naslov Naša narečja v pesmi in besedi. O pomenu narečja je tudi govoril predsednik KKZ dr. Janko Zerzer. Ob koroških zborih sta kot gosta nastopila zbora Hrast iz Doberdoba in Vres s Prevalj.

UMRLA MIRJAM SAKSIDA PEZDIRC

V goriški bolnišnici je 17. februarja umrla umetniško nadarjena gospa Mirjam Saksida, vdova Pezdirc. Rodila se je 26. januarja 1933 v Ljubljani, po vojni pa je živel v Gorici in Trstu, dokler se ni leta 1956 izselila v New York, kjer se je poročila. V Gorico se je vrnila leta 2006 in tu izdala dve pesniški zbirki ter pripravila slikarsko razstavo.

JUBILEJ ZBORA RUPA-PEČ

V cerkvi sv. Marka v Rupi je bil 24. februarja slavnostni koncert Biti, živeti!, ki sta ga oblikovala domači mešani pevski zbor ob svoji 75-letnici in pa otroški zbor. Obe skupini delujeta v sklopu Prosvetnega društva Rupa-Peč in ju vodi Zulejka Devetak. Zbor, ki ga je leta 1934 ustanovil Janez Pavletič, je najdlje (1962-2006) dirigiral Zdravko Klanjšček.

Franc Jeza počiva v Komnu

obeležje v obliki knjige z navedkoma iz Jezovih spisov o prihodnosti slovenstva v demokraciji in neodvisnosti.

Že pred časom je hčerka časnikarja, borca za demokratično in neodvisno Slovenijo Franca Jeze (1916-84) Evelina poskrbela za prekop in ureditev groba staršev v Komnu, kjer se je pred leti naselila. Zdaj stoji na grobu še lepo spominsko

PUST NA OPČINAH IN V SOVODNJAH

Na Opčinah so 13. februarja priredili 43. Kraški pust. Udeležilo se ga je 12 vozov in 9 skupin. Med vozovi je prvo mesto zasedel Praprot, med skupinami pa so kot najboljšo ocenili skupino Jabadabadva.

Naslednjega dne je bil v Sovodnjah 13. pustni sprevod v priredbi društva Karnival. Zvrstilo se je skupno 16 vozov in skupin. Med vozovi je tudi na tej prireditvi zmagal Praprot, med skupinami pa Prosvetno društvo Sabotin iz Štmavra.

NAGRADI SKLADA JOSIPA JURČIČA

Sklad Josipa Jurčiča, ki deluje pri Novi reviji v Ljubljani, je 4. marca slovesno podelil dve nagradi za časniarske dosežke. Prejela sta ju kolumnist dnevnika Finance Stanislav Kovač (že drugič) in tržaški časnikar ter publicist Ivo Jevnikar. V utemeljitvi so bili zanj ob radijskem delu poudarjeni zlasti prispevki, ki so sad kombinacije časniarskih in zgodovinarskih metod. Posebej so bili omenjeni članki o primorskih padalcih, ki so deset let izhajali v naši Mladiki, prispevki o p. Placidu Corteseju in slikarju Zoranu Mušiču.

PRIMORSKA POJE

Letošnja revija Primorska poje, ki jo prirejajo Zveza pevskih zborov Primorske, Zveza slovenskih kulturnih društev, Zveza slovenske katoliške prosvete iz Gorice in Zveza cerkvenih pevskih zborov iz Trsta, bo na obeh straneh meje obsegala kar 33 koncertov, za katere je udeležbo napovedalo 227 zborov. Prvi koncert je bil 27. februarja v Ilirski Bistrici.

O SFILIGOJU V ITALIJANŠČINI

Kot smo že poročali, je konec lanskega leta Center Leopoldo Gasparini iz Gradišča skupno s Skladom Dorče Sardoč izdal italijansko različico knjige Kjer sem svoboden, tam sem doma, ki jo je življenju in delu svojega očeta, politika in odvetnika Avgusta Sfiligoja, posvetila prof. Majda Sfiligoj. Knjigo, ki je v slovenščini izšla v dveh zvezkih pri Krožku za družbena vprašanja Virgil Šček in Mladiki, je sama prevedla in skrajšala, izšla pa je pod naslovom La mia casa è la libertà.

Predstavili so jo 2. marca v goriškem Kulturnem domu, kjer so spreговорili tajnik Centra Gasperini Dario Mattiussi, predsednik Sklada Sardoč Boris Peric, odvetnik in vidni politik nekdanje Komunistične partije Italije Nereo Battello ter avtorica.

VITTORIU PERIJU V SPOMIN

Inštitut za srednjeevropska kultura srečanja iz Gorice je leta 2007 svoje 41. mednarodno znanstveno zborovanje posvetil dediščini svetih bratov Cirila in Metoda. Gradivo je zdaj izdal v posebnem zborniku, ki so ga predstavili 17. februarja v Gorici.

Prvi del študijskih dnevov so takrat posvetili liku in delu pred štirimi leti umrlega zgodovinarja in teologa Vittoria Perija, ki je dolgo delal v vatiškanski knjižnici, a je bil po rodu Goričan in je v Gorici tudi pokopan. Znan je kot izvrsten poznavalec zgodovine in odnosov med vzhodnim in zahodnim krščanstvom, bil je tudi član mešane komisije za teološki dialog s pravoslavnim svetom.

DVA NOVA SLOVENSKA ŠKOFA

Papež Benedikt XVI. je 15. marca imenoval dva nova slovenska škofa: ordinarija v Celju in pomožnega škofa v Buenos Airesu v Argentini.

Novi škof v Celju je dosedanji župnik mariborske stolnice msgr. dr. Stanislav Lipovšek. Nasledil bo prvega škofa po dolgih stoletjih obnovljene celjske škofije dr. Antona Stresa, ki je bil januarja lani imenovan za nadškofa pomočnika v Mariboru, nato pa za ljubljanskega nadškofa, Celje pa je zato le upravljal. Msgr. Lipovšek se je rodil 10. julija 1943 v Vojniku in bil posvečen v duhovnika leta 1968. Kot gojenec Tevtonika je leta 1976 doktoriral iz liturgike na Zavodu sv. Anzelma v Rimu. Pred tem in za tem je bil v dušnem pastirstvu, predaval je na teološki fakulteti in na številnih tečajih, bil dve leti duhovni voditelj v mariborskem bogoslovnem semenišču, leta 1984 pa je bil imenovan za stolnega župnika, kjer je začel tudi z velikopoteznimi pastoralnimi pobudami. Veliko truda je vložil v pripravo prvega (1996) in drugega (1999) papeževega obiska v Mariboru.

Za pomožnega škofa v Buenos Airesu je bil imenovan lazarist msgr. Vinko Bokalič Igljič, ki se je rodil slovenskim staršem 11. junija 1952 v Buenos Airesu. Tam je tudi študiral, leta 1970 stopil k lazaristom in bil leta 1978 posvečen v duhovnika. Začel je z vzgojo mladih in v dušnem pastirstvu, nato je kot član argentinske province Misijonske družbe opravljal različne službe, nazadnje (2003-09) je bil njen vizitator - provincial. Poleg novoimenovanega škofa Bokaliča Igljiča sta v Argentini še dva škofa slovenskega rodu: kapucin msgr. Andrej Stanovnik je nadškof v Corrientesu, msgr. Lojze Urbanč pa je škof v Catamarci.

FLAJBANOVE NAGRADE

Slovensko dobrodelfno društvo iz Trsta je 25. februarja podelilo nagrade, ki jih že 23 let zaporedoma podeljuje zamejskim študentom v spomin na svojega soustanovitelja in podpornika Mihaela Flajbana. Društvo je podelilo dve glavni podpori v višini 1.500 evrov, ki se bosta ponavljali vsa leta študija, če bosta nagrajena redno opravljala izpite in izpolnjevala zahteve iz razpisa, eno nadaljnjo podporo že nagrajeni študentki in deset enkratnih podpor po 500 evrov.

Ocene

KNJIGE

ETTORE TOMASI SLOVENSKA PLANINSKA TRANSVERZALA/ TRAVERSATA ALPINA SLOVENA

Slovenska planinska pot
Trst, Mladika, 2009

Kitajska ima veliki Kitajski zid, Slovenija pa Slovensko planinsko pot, najbolj znano vezno planinsko pot pri nas. Le-ta je prva taka vezna planinska pot ne le pri nas, ampak prva v Evropi nasploh. V začetku so evropske planinske organizacije odklanjale tako zamisel, kasneje pa so v mnogih deželah in velikokrat prav po vzorcu in ideji prof. Ivana Šumljaka nadelali številne take poti. Slovenska planinska pot, ki so jo markirali že leta 1953, poteka od štajerske prestolnice Maribor, najprej po grebenih Pohorja in nato prek vseh najvišjih in najlepših sloven-

skih gora do našega najvišjega vrha, Triglava (2864 m); kasneje se spusti v Soško dolino, na Spodnje bohinske gore, v Cerkljansko in Idrijsko ter v Trnovski gozd in se prek Krasa pri Ankaranu približa obali Jadranskega morja, ki je po besedah pokojnega papeža Janeza Pavla II. naše odprto okno v svet tretjega tisočletja.

Letos pa je vodnik po Slovenski planinski poti izšel tudi v italijanskem jeziku v Trstu pri slovenski založbi Mladika. Opis poti je pripravil Ettore Tomasi s sodelovanjem Giovannija Steguja, uvodno besedo pa je prispeval znani slovenski alpinist, pisatelj in novinar Dušan Jelinčič.

V vodniku je opisana celotna pot, ki tu ne pričanja v Radvanju pri Mariboru, pač pa v samem centru štajerske metropole. Omenjene in predstavljene na fotografijah so mnoge naravne in kulturne znamenitosti ob poti, znamenja in cerkve kot planinski kažipot, pokrajina in cvetje ter živali, predvsem pa za planince najvažnejše, planinske kočice. Zanimivo, da so geografska imena in imena koč zapisana v originalni – slovenski obliki. Pri imenih rož pa pogrešamo domača ali italijanska imena, zapisi znanstvenih imen v latinščini pa niso v kurzivi. Avtorjeve fotografije so lepe in zanimive, z drugačnimi izrezi in posnete iz drugačnih zornih kotov. Le nealpski del poti je predstavljen tudi na shematskih zemljevidih.

V uvodnem delu je opisana tudi zgodovina na Slovenskem od naseljevanja Slovencev na tem ozemlju, od njihove prve države Karantanije, Napoleonovih Ilirskih provinc, avstrijske nadvlade do prve svetovne vojne ter različno oblikovanih držav v okviru slovenskih narodov na Balkanu, vse do samostojne Republike Slovenije. Omenjeni so tudi za Slovence najvažnejši kulturni dogodki, kot so izid Biblije Primoža Trubarja, Slave Vojvodine Kranjske Janez Vajkarda Valvasorja, dela Žiga Zoisa, Jurija Vege, Valentina Vodnika, Antona Tomaža Linhartarja in Jerneja Kopitarja ter največjega slovenskega pesnika France-

ta Prešerna, katerega kitica iz pesmi Zdravljica je tudi slovenska himna. Med planinci je omenjen le Valentin Stanič, ki je deloval na Primorskem in v Alpah, ter planinske inštitucije, kot so Slovensko planinsko društvo (od l. 1893), Planinska zveza Slovenije (l. 1949) in Planinski vestnik (od l. 1895). Predstavljena je tudi točkovna Razširjena slovenska planinska pot, ki je doživela od prve objave kar nekaj sprememb, predvsem zmanjšano število kontrolnih točk.

Knjiga je oblikovana pregledno in je prijetna pri uporabi. Razveselili pa smo se tudi obeh podnaslovov. Poleg prvega, starega imena za to vezno pot Slovenska planinska transverzala je v podnaslovu tudi od leta 1994 novo ime te poti Slovenska planinska pot ter naslov v italijanskem jeziku. Čeprav besedilo ni v slovenskem jeziku, knjigo vseeno lahko uvrščamo v slovensko planinsko literaturo.

Ciril Velkoverh

**PETDESET ZVEZKOV
SODOBNE AVSTRIJSKE
LIRIKE V DUNAJSKI ZBIRKI
PODIUM PORTRÄT
V nemški publikaciji Podium
porträt 49 so objavljene
pesmi Leva Detele iz let
1985-2009**

Dunajska založba in istoimenska revija Podium že nekaj let uresničuje velikopotezni projekt izdajanja lirike v Avstriji živečih avtoric in avtorjev. Do sedaj so natisnili petdeset knjižic avstrijske poezije v posebni zbirki Podium porträt.

Kot devetinštirideseta izdaja te serije, ki jo urejuje Hannes Vyoral, je pred kratkim izšel izbor iz celotnega dosedanjega pesniškega ustvarjanja na Dunaju živečega dvojezičnega književnika Leva Detele ob njegovi nedavni sedemdesetletnici.

V zbirki, ki je kronološko razdeljena na štiri dele, je objavljenih okrog petdeset Detelovih pesniških tekstov v nemščini. Večino nemških variant, ki

so izšle tudi v raznih Detelovih slovenskih pesniških zbirkah, je pripravil avtor sam, nekaj tekstov iz zgodnjega obdobja še tudi s pomočjo soprevajalk in soprevajalcev Ine Jun Brode, Hilde Bergner, Marice Kulnik, Petra Kerscheja in svoje pokojne žene Milene Merlak. V zadnjem delu knjige so objavljeni ironični in eksperimentalni verzi, ki jih je Detela napisal samo v nemščini.

Obširno študijo o literarnem delu Leva Detela, ki je tudi urednik dunajske literarne revije LOG, je iz avstrijsko-nemškega zornega kota prispeval dunajski pisatelj, urednik in galerist Manfred Chobot, ki opozarja na jezikovno in vsebinsko večsmernost in uporni nekonformizem Detelovih literarnih prizadevanj. Poleg fotografskega portreta Leva Detela, ki je delo pesnika in fotografa Petra Paula Wiplingerja, je na koncu knjige objavljena še Detelova biografija in obsežen seznam vseh do sedaj izdanih pisateljevih slovenskih in nemških knjig, ki skupaj z antologijami, ki jih je Detela uredil sam ali s sodelavci, obsega že nad petdeset samostojnih izdaj.

Štiriindvajsetega februarja 2010 so novo Detelovo pesniško knjigo predstavili v dunajskem literarnem središču Alte Schmiede (Stara kovačnica).

Lev Detela

OB ZADNJI PEŠNIŠKI ZBIRKI PIETRA ZOVATTA

Naš tržaški someščan Pietro Zovatto je duhovnik, profesor zgodovine religij na tukajšnji univerzi, obdelovalec zgodovinsko-religiozne problematike in pesnik z vrsto pesniških zbirk za sabo.

Zadnja, iz leta 2007, že trinajsta, prihaja z naslovom *La contemplazione del silenzio* – Kontemplacija tišine.

Ker se pisec te rubrike prvič ukvarja s tem avtorjem, naj Zovatta malo obširneje predstavi.

Rodil se je v furlanskem mestu Portogruaro, a odraščal v Trstu in tukaj doštudiral. Leta 1968 je diplomiral z disertacijo iz francoske verske zgodovine Fénelon e il quietismo (Fénelon in kvijetizem), leta 1970 pa je ustanovil Center za zgodovinsko-religiozne študije Furlanije Julijske krajine. Posebej ga je zanimala religiozna komponenta v literaturi in v tem pogledu je vzel pod lupo dolgo vrsto italijanskih pisateljev od Manzoniya do Rosminiya,

Vsaka slovenska družina ima na mizi MLADIKO

od Sabe do Tomizze. Svojo uvedbenost v francosko katoliško kulturo je pokazal s pisanjem o Henriju Bremond. Ti njegovi spisi so izšli v raznih knjigah. V delu *Trieste tra umanesimo e religiosità* (Trst med humanizmom in religioznostjo) je v svoj pregled vključil dva Slovenca, pesnika Ketteja in Kosovela.

Leta 2006 je izšlo njegovo zadnje zgodovinsko delo *Cattolicesimo e cultura a Trieste in Istria e Friuli tra '800 e '900* (Katolištvo in kultura v Trstu, Istri in Furlaniji med 1800-1900).

Poezijo je začel objavljati pozneje, v devetdesetih letih. Doslej je izdal kar trinajst pesniških zbirk, zadnjo, kot smo omenili, leta 2007 z naslovom *Kontemplacija tišine*. Njegovo dosedanje poezijo je označevala čustvena in jezikovna prefinjenost, ki ni tako blizu slovenski občutljivosti, saj se ta raje kot v miselni in čustveni rafiniranosti izraža s čustveno elementarnostjo, porojeno iz trpečega, večkrat tragičnega trka z življenjem. Naj spomnimo na primer na Prešernov Kam, na Gregorčičevo Ujetega ptiča tožbo ali na Kettejev sonet *Na otčevem grobu* ...

Zovatto seveda tudi v tej zbirki ni mogel stopiti iz svojega izraznega kalupa, se pravi iz tipa poezije, gospoško zadržane na meji med refleksijo in čustvom, med razumsko in emocijsko ravni. Naj navedemo kot primer pesem z značilnim naslovom *Ibsen*, on to v našem prevodu:

»Med fjordi Norveške / si mogočno iskal dvoje rok / da bi držali skupaj / dolžnost in sredo. / Na trgu življenja / si spet odkril nelagodje civilizacije / zadnje potomke buržoazije, / vnukec Nietzscheja. / Pod klasično harmonijo / lepega pisanja / si skrival poraz / prekipevajoče vitalnosti. Čutil si se krivega /

da se nisi / spoprijel z Dionizom / strastno drgetaje pod pogledom / racionalno luteranskega Kristusa. / Čutil si nekaj velikega: podnevi in ponoči / živeti in boriti se / proti svojemu demonu. / To si zapisal in si izrekel sodbo ... / V katero zajedo na obali / si skrtil svojo nemoč / da bi živel svoboden in srečen?«

Kot vidimo, bolj kot s poezijo imamo tukaj opraviti z esejem. Duktus drugih pesmi ni tako racionalno speljan, vendar pa je zmerom nadzorovan in uklejnjen v nekakšen notranji formalizem. Življenja – namreč življenja z njegovo neskončno mnogolično plastiko – je v tej zbirki komaj kaj. Več je navdihov, ki jih avtorju daje pokrajina, tako na primer v pesmi *San Giusto a mezzogiorno* (Opoldne pri Svetem Justu) – ki se nam zdi ena najlepših: v navdih se tukaj vpleta sedanost s svojim soncem in z burjo, z letom goloba ob rozeti katedrale, preteklost s svojimi patricijskim in rimskim spominom. Nič čudnega, če tako prefinjenemu avtorju, nasičenemu s kulturo in literaturo, pero rado zdrsne na mejo estetizma in lepoumniske gostobesednosti kakor na primer v pesmi, posvečeni samostanskim sestram.

Pri duhovniku seveda pričakuješ versko razsežnost. Zovatto z njo ne pretirava: versko občutje se mu prav tako zadržuje na meji molitvenega in estetskega, se zliva z dojemom narave ali evangeljskega trenutka (Sveti Jožef). Drugače rečeno: tudi kot duhovnik je Zovatto v svoji pesmi obvladan in aristokratski, tudi tukaj na meji racionalnega in emocijskega, kjer se mu le izjemoma utrže kakšen boleč bivanjski vzkrík.

Globlje odnosa do svetnega dogajanja v tej zelo osebni in rafinirani poeziji ni čutiti. Nekam brezčasna je, brez zgodovinskih referenc. Njen navdih ni toliko pesnikov nejaz, kolikor navdih sam, kakor pravi v pesmi *Banchetto* (Gostija), posvečeni Pieru Paulu Vanzanu: »Navdih je krhek veter – rojeva se v prepadu noči, da smo vrženi v grozljivo vsakdanje brezno ...« Tukaj se lahko spomnim znane besede Pija XI. o »il terribile quotidiano – strašnem vsakdanjiku,« kakor se v tej učeni poeziji lahko drugje spomnimo na kakšno drugo reminiscenco, tudi Dantejevo.

Knjiga je izšla pri edicijah *Parnaso*, izbrano okrašena z risbami ali posnetki različnih umetnikov.

Občuten uvod je zbirki napisala Anna Bellio.

A. R.

Zbiranje gradiva za nove publikacije Knjižnice Dušana Černeta v Trstu

Za pripravo bibliografij in drugih knjižnih izdaj nujno potrebujemo veliko gradiva, iz katerega črpati podatke, in stremimo za tem, da bodo publikacije čim bolj popolne in deležne dobrega sprejema. Za dopolnjevanje gradiva je knjižnica vzpostavila veliko stikov s slovenskimi ustanovami in posamezniki, ki živijo v tujini. So pa tudi posamezniki, ki se zavedajo važnosti knjižnice in nam sami prinesejo knjižno in periodično gradivo, ki nam veliko pomaga pri našem delu in tudi bogati knjižni fond.

Zelo prav nam je prišlo gradivo, ki ga je poklonil naši knjižnici gospod Aleksij Pregarc. Darovano gradivo obsega šest številk društvenega biltena Naš glas - Nostra voce - Nuestra voz, ki ga v Buenos Airesu izdaja Društvo slovenskih izseljencev Beneške Slovenije, in še nekaj drugega tiska zdamskih Slovencev. Podatke, ki smo jih dobili v Našem glasu, so nam zelo koristili, da smo lahko izpopolnili poglavje o delovanju Društva slovenskih izseljencev iz Beneške Slovenije v knjigi, ki jo pripravljamo. Publikacija je v zaključni fazi in upamo, da bo še v teku letošnjega leta zagledala luč sveta.

Beneški Slovenci, ki so se izseljevali v Argentino po drugi svetovni vojni, so 7. februarja 1970 imeli svoj ustanovni občni zbor v buenosaireškem okraju Villa Ballester ter izvolili upravni odbor. Leta 1985 je bila v beneškem društvu velika slovesnost ob postavitvi temeljnega kamna za društveni dom. Otvoritev novega doma je bila oktobra leta 1988. Leta 1991 je društvo pričelo izdajati glasilo Naš glas.

Naj se torej najtopleje zahvalimo gospodu Pregarcu za darovano gradivo in pozivamo Slovence

doma, v zamejstvu in po svetu, da nam pomagajo pri našem delu.

KNJIŽNO DARILLO IZ ŠVEDSKE

Slovenska izseljenka na Švedskem, gospa Augustina Budja, velika kulturno-prosvetna delavka, pesnica, pevka in glasbenica, je darovala naši knjižnici lepo število knjižnih izdaj, ki jih je sama napisala: 1) Slovenska katoliška misija na Švedskem 1962–2002; 2) Slovenci na Švedskem; 3) Kratek življenjepis treh sester Budja Gabrijela, Augustina in Olga; 4) Letni časi – zbirka pesmi; 5) Slovenska maträtter – Slovenske jedi : Receptboken; 6) Švedska slovnica za Slovence. Poleg teh svojih publikacij nam je darovala še drobne tiske, ki jih je izdalo Slovensko kulturno društvo Lipa, pri katerem aktivno sodeluje.

V dar smo prejeli tudi videokaseto Musikbroar, kjer trio sester Budja izvaja pesmi, ki so jih same sestavile in uglasbile; dve mali plošči, na kateri so posnete pesmi slovenskih glasbenih skupin iz Švedske, ter dve zgoščenki s pesmimi slovenskih zborov, ki delujejo na Švedskem.

V mestu Göteborg deluje društvo Slovenski dom, ki je zelo aktivno v ljudsko prosvetnem delovanju. Predstavnica društva gospa Marija Perovič je naši knjižnici poslala vrsto publikacij: Predstavitve društva, pravila društva Slovenski dom, poročila o letnih delovanjih društva, vrsto vabil na društvene prireditve ter Bilten, ki ga izdaja Slovenski dom.

Obema se odbor knjižnice zahvaljuje za gradivo, ki sta ga darovali naši knjižnici, v upanju, da nam bosta tudi v prihodnosti naklonjeni kot doslej.

Letni časi, zbirka pesmi na zgoščenki.

za smeh in dobro voljo

»Natakar, ali je ta zrezek, ki ste mi ga postregli, svinjski ali goveji?«

»Kaj tega ne znate ločiti?« se začudi natakar.

»Ne!«

»No, potem je pa čisto vseeno! Kar svinjski naj bo!«

• • •

V muzeju sta na ogledu tudi dva policista. Kustos razlaga in med drugim reče:

»To je rokoko!«

»Kaj je rekel?« vpraša prvi policist svojega kolego.

»Ne vem. Nisem razumel, ker jeclja.«

Vodja avtoparka je vprašal novega šoferja, ki se je vrnil s prve vožnje:

»Kako pa to, da si v eno smer vozil dve uri, nazaj pa kar šest?«

»V tovarni tovornjakov so krivi! Za naprej so izdelali kar pet prestav, za nazaj pa samo eno!«

• • •

Mož se je vrnil iz službe in ženo zalotil v kuhinji pri pomivanju posode.

»Toda draga, na tvoj rojstni dan ti pa res ni potrebno pomivati posode! Pusti jo do jutri!«

pisma

Odpravimo kulturne prireditve!

Res ne razumem več nič. V dnevniku Slovencev v Italiji sem zadnje čase bral pisma in razmišljanja slovenskih ljudi, ki se pritožujejo nad stroški, ki jih ustvarjajo kulturniki in bi jih bilo treba odpraviti. Začelo se je s krizo gledališča, nadaljevalo s skupno Prešernovo proslavo in končno sem te dni bral še tožbo, da je v naših krajih preveč Prešernovih in drugih proslav – ker vse to stane. Razumem problem, ki ga lahko ustvari profesionalna ustanova, kot je gledališče, z budžetom, ki gre v stotisoče ali celo milijone evrov. Tu se morda res lahko preveri, če je mogoče kak evro prihraniti. Toda spraviti se nad ljubiteljska društva in zahtevati, naj omejijo svoje delovanje, se mi zdi ne samo pretirano, ampak celo samomorilno. Navsezadnje ali niso prispevki italijanske države in Slovenje namenjeni prav ohranjanju slovenske kulture in jezika v naših krajih? Ali naj ta denar raje porabimo za politiko ali za dvomljive gospodarske projekte? Ali je res pri nas preveč slovenske kulture, preveč slovenskega jezika?

Ali pa je preveč slovenskega! Zakaj potem ti isti ljudje prirejajo takšne ali drugačne proslave kot alibi – za kaj?

Očitno jih motijo samo sosedove proslave – ker te »stanejo«, njihove pa ne.

K.

listnica uprave

DAROVI V TISKOVNI SKLAD:

Antek Terčon – 20,00 €; dr. Peter Merkù – 90,00 €; Slovenian research center – 52,33 €; Liza Pleničar – 13,92 €; Lojze Burjes – 42,91 €; Milko Sedmak – 5,00 €; Žarko Škerlj – 5,00 €; Emil Devetak – 10,00 €; Marija Prukar – 10,00 €; Margherita Auber – 10,00 €; Ivo Kralj – 20,00 €; Paolo Zlobec – 5,00 €; Giovanni Beorchia – 10,00 €; Živka Marc – 20,00 €; Ninko Černic – 20,00 €; dr. Xenia Levak – 11,00 €; Rožica Pertot – 20,00 €; Mirka Cossutta – 20,00 €; Marija Stanonik – 6,00 €; Marinka Terčon – 70,00 €; dr. Valentin Inzko – 5,00 €; Ludmila Nikolič – 10,00 €; Stojan Keržel – 47,45 €; Marko Udovič – 20,00 €; Valentin Frančeski – 10,00 €.

DAROVI V SPOMIN:

V spomin na Ireno Srebotnjak daruje HP 30,00 €.

V spomin na Nadjo Pahor Verri daruje HP 40,00 €.

V spomin na strica Milana in Josipa Dolenc daruje Marica Dolenc 20,00 €.

V spomin na učitelja Antona Kostnapfla daruje Mirka Košuta 20,00 €.

Ob 1. obletnici smrti drage žene in mame Magde Slama Petaros darujejo Robert, Tamara in Mitja z družinami 100,00 €.

V spomin na moža Mitjo daruje Maja Bitežnik 10,00 €.

V spomin na dolgoletna prijateljstva z Ireno Srebotnjak in Zorkom Harejem daruje Jože Velikonja 721,21 €.

V spomin na mamo Lojzko Lombar, očeta Jožeta in sestro Matejko daruje Joži Peterlin 100,00 €.

V spomin na dragega profesorja Zorka Hareja darujeta Nadja in Edi Košuta 50,00 €.

Vsem darovalcem se iskreno zahvaljujemo.

Posamezna številka Mladike stane 4,00 €. Celoletna naročnina za Italijo 30,00 €; po letalski pošti: Evropa 50,00 €, Amerika 60,00 €, Avstralija 65,00 €.

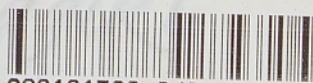
Za plačilo lahko uporabite poštni tekoči račun 11131331 – Mladika - Trst. Na banki pa: Zadržna kraška banka - Banca di Credito Cooperativo del Carso (IBAN: IT58 S089 2802 2010 - 1000 0016 916; SWIFT: CCTSIT2TXXX).

Na razpolago pri M

NARODNA IN UNIVERZITETNA KNJIČARNA

č 67

II 117 986 2010

920101529, 2/3

COBISS

23,00 €

DRUGA
IZDAJA

LITERARNI PRVENEC

Vilma Purič
BURJIN ČAS

Roman o ljubezni in vojni
na obronkih Krasa.

35,00 €

Alojz Rebula

Biografija per immagini
a cura di

Biografija v slikah
uredila

Alice Zen

Alice Zen

**ALOJZ
REBULA**

Biografija v slikah

Dvojezična monografija v slikah o pisatelju Alojzu
Rebuli s prispevki osemindvajsetih avtorjev.

Marica Nadlišek Bartol

AMERIKA
in druge zgodbe o mojih otrocih

18,00 €

Marica Nadlišek Bartol
AMERIKA

In druge zgodbe
o mojih otrocih

Kako so preživljali svoje
otročvo pri Svetem Ivanu Mašenka,
Vladimir, Branko, Ksenija in Nenad.

Ljubka Šorli
IZBRANE PESMI

Izbor pesmi ob
stoletnici rojstva pesnice
Ljubke Šorli Bratuž.

12,00 €

M založba
MLADIKA

Trst, Ul. Donizetti 3, I-34133 • tel. 040-3480818; fax 040-633307 • e-mail: uprava@mladika.com